

АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН І ТУРИЗМУ

03680, м. Київ, Кільцева дорога, 3 а

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

*Збірник матеріалів
III конференції молодих науковців*

Київ

29 травня 2020 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Юрій Оніщик

в.о. проректора з наукової роботи АПСВТ, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, доктор юридичних наук (*голова редакційної колегії*)

Олена Карагодіна

завідувачка кафедри соціальної роботи та практичної психології АПСВТ, доктор медичних наук

Ігор Чернодід

завідувач кафедри економіки підприємства та менеджменту АПСВТ, доктор економічних наук

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.

Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній

зміст.

Забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій: Збірник матеріалів III конференції молодих науковців (м. Київ, 29 травня 2020 р.) [Голова ред. колегії: Ю. Оніщик]. Київ: АПСВТ, 2020. 72 с

У збірнику подано матеріали III конференції молодих науковців «Забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій», яка відбулась в Академії праці, соціальних відносин у туризму. Студенти, аспіранти, молоді дослідники представляли власне бачення щодо шляхів побудови демократичної держави, правових, економічних та соціальних аспектів забезпечення сталого розвитку, ролі соціальної роботи у забезпеченні позитивних суспільних змін.

Для науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться питаннями суспільного розвитку.

ЗМІСТ

Секція 1 ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПОБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

АБДУКАДИРОВА Каріне ПРОЦЕДУРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ МИТНИХ СПОРІВ.....	5
БЕРЕЗЕНКО Ірина ІНСТИТУТ ПОДАТКОВО-ДЕЛІКТНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО ПРАВА	8
БЕРНАЦЬКИЙ Олег ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	10
БІНЬКО Ігор ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО.....	13
ДМИТРЕНКО Сергій ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ».....	18
КНИШ Зоряна ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ВІДНОСИНАХ ВЛАСНОСТІ	21
КОВАЛЬ Олександр ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	25
КОРОБЕНКО Сергій ЮРИДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПІЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ ЯК УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНИХ ПРОВАДЖЕНЬ	28
ЛОБОДА Юлія ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВВЕЗЕННЯ, ВИГОТОВЛЕННЯ АБО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТВОРІВ, ЩО ПРОПАГУЮТЬ КУЛЬТ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ, РАСОВУ, НАЦІОНАЛЬНУ ЧИ РЕЛІГІЙНУ НЕТЕРПИМІСТЬ ТА ДИСКРИМІНАЦІЮ.....	33
МАРЧЕНКО Дарина ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....	35

ОКСІНЬ Віталій ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ «АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ»	38
ОПЕНЬКО Богдан ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	41
ПОТАПЕНКО Сергій ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРЕВАЖНОГО ПРАВА КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	44
ТАРАСЮК Юрій ДОСВІД США ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	47
ЧЕПОВ Олексій АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ З ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА	51

Секція 2 ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

КРУКІВСЬКИЙ Вадим ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРОДУКТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ	56
КОЗАЧЕНКО Денис АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ	59
ШАПАЛОВ Владислав ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КРИЗИ	62

Секція 3

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОГО ПОСТУПУ

ПИКАЛО Ірина СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД КЛІЄНТІВ З ГРУП НАЙВИЩОГО РИЗИКУ ЯК ЧИННИК ЇХНЬОГО ДОСТУПУ ДО ВІЛ-ПОСЛУГ (ЗА ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАХІВЦІВ ПРОФІЛЬНИХ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ)	65
СТОЛЯРИК Ольга СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ	69

Секція 1

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПОБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

ПРОЦЕДУРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ МИТНИХ СПОРІВ

Каріне Абдукадірова, аспірантка АПСВТ
Науковий керівник: Юрій Оніщук

Сфера митного регулювання характеризується підвищеною конфліктністю інтересів її учасників. Це пов'язано з нерівністю суб'єктів митних відносин, оскільки одна сторона – митний орган, реалізує свою компетенцію через владні повноваження, тоді як інша сторона – особи, що переміщують предмети через митний кордон, реалізують правоздатність, яка за своїм змістом залежна від компетенції владної сторони митних правовідносин. У зв'язку з цим у митній сфері публічні та приватні інтереси перебувають у стані крайнього антагонізму, який можна вирішити тільки за допомогою процесуально визначених алгоритмів вирішення спірних митних відносин.

Відповідно до Глави 4 Митного кодексу України рішення, дії або бездіяльність митних органів або їх посадових осіб можуть бути оскаржені в досудовому або судовому порядку [Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 14.04.2020)].

Досудовий порядок вирішення митного спору полягає у можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності митних органів або їх посадових осіб до митного органу (посадової особи) вищого рівня шляхом подання відповідної скарги. Згідно ст. 25 Митного кодексу України органами вищого рівня є: 1) щодо митних постів - митниці, структурними підрозділами яких є ці митні пости; 2) щодо митниць, спеціалізованих митних органів, митних організацій - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Скарга на рішення, дії або бездіяльність посадової особи або іншого працівника митного органу (включаючи заступника керівника) подається керівникові цього органу, організації.

Скарга на рішення, дії або бездіяльність керівника митного поста подається до митниці, структурним підрозділом якої є цей митний пост. Скарга на рішення, дії або бездіяльність керівника митниці, спеціалізованого митного органу, митної організації подається до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику

[Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 14.04.2020)]. У ст. 26 Митного кодексу України встановлено, що вимоги до форми і змісту скарг та інших звернень громадян, строки їх подання, порядок і строки їх розгляду, а також відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян визначаються Законом України «Про звернення громадян» та цим Кодексом. Скарги та інші звернення громадян розглядаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митницями та їх посадовими особами відповідно до повноважень, визначених у цьому Кодексі та положеннях про відповідний митний орган. Скарга підприємства має містити всі необхідні реквізити цього підприємства та бути підписана керівником зазначеного підприємства або особою, яка виконує його обов'язки. Якщо інше не передбачено законом, скарги підприємств подаються і розглядаються у такому самому порядку і в ті самі строки, що і скарги громадян. Скарга має містити конкретну інформацію про предмет оскарження і бути належним чином аргументованою. Відповідь за результатами розгляду скарг та інших звернень надається у встановлений законом строк тим митним органом, який отримав ці звернення, за підписом керівника або його заступника [Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 14.04.2020)].

Судовий порядок вирішення митних спорів адміністративними судами в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України. Судовий розгляд з митних спорів являє собою сукупність послідовних процесуальних дій суду та осіб, які беруть участь у справі з метою забезпечення всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи і постановлення справедливого рішення [Малярчук І.А. Проведення у справах з податкових спорів в адміністративному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2017. С. 92]. Виникнення митного спору в порядку адміністративного судочинства можливе за умови подання позовної заяви до адміністративного суду. Необхідно відмітити, що згідно ч. 2 ст. 29 Митного кодексу України якщо рішення, дії або бездіяльність митного органу або його посадової особи одночасно оскаржуються до органу (посадової особи) вищого рівня та до суду і суд відкриває провадження у справі, розгляд скарги органом (посадовою особою) вищого рівня припиняється [Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 14.04.2020)].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що чинним законодавством передбачено процедури досудового та судового порядку вирішення митних спорів. Досудовий порядок

вирішення митних спорів має альтернативний та факультативний (необов'язковий) характер, оскільки вибір процедури адміністративного вирішення митних спорів є правом фізичних та юридичних осіб, а не їх обов'язком. Законодавством України з питань митної справи особам надається право відразу оскаржити рішення, дії або бездіяльність митних органів або їх посадових осіб до суду.

ІНСТИТУТ ПОДАТКОВО-ДЕЛІКТНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Ірина Березенко, аспірантка АПСВТ
Науковий керівник: Юрій Оніщук

Реалії сьогодення характеризуються великою чисельністю податкових деліктів, які виникають між контролюючими органами та платниками податків. Погоджуючись з твердженням Н. Федосової, податкова система України недосконала, величина та обсяг податків в Україні є достатньо високими [Федосова В.Є. Проблеми податкової системи та податкового навантаження України. Економіка і регіон. 2015. № 2 (51). С. 90-93.].

Все це призводить до неправомірного нарахування, стягнення податків, притягнення платника податків до юридичної відповідальності та відстоювання прав та законних інтересів останніми. З урахуванням цього в Україні є нагальна потреба розробити дієвий інститут в податковому праві, який би регулював податкові делікти між контролюючими органами та платниками податків.

Становлення економіки ринкового типу в Україні диктує нові засади взаємовідносин між платниками податків та державою щодо наявності чіткого механізму справляння податків та притягнення платників до юридичної відповідальності за порушення норм податкового законодавства України.

Внаслідок цього ми можемо констатувати, що податково-деліктне провадження охоплює весь зміст з моменту притягнення платника податків контролюючими органами до фінансової-правової відповідальності і завершується остаточним рішенням у справі. За допомогою розкриття сутності і змісту податково-деліктного провадження ми зможемо масштабніше зрозуміти його правову природу та місце у сфері оподаткування.

Держава не може функціонувати без податків і податкової системи. Податки до бюджетів різного рівня необхідні для отримання грошових коштів для проведення державою відповідної соціально-економічної політики. В процесі не сплати податків, виявляються порушення податкового законодавства, в зв'язку з чим з'являється підстава притягнення платника податків до фінансової відповідальності. З цього моменту виникає податково-деліктне провадження, в ході реалізації якого платнику податків необхідно здійснювати захист своїх прав і законних інтересів.

Як зазначає А.В. Белоусов, на відміну від позитивних податкових правовідносин деліктні податкові правовідносини можуть бути охарактеризовані як суспільні відносини, що виникають у зв'язку з порушенням чинного порядку встановлення, обчислення,

справляння податків, інших обов'язкових періодичних платежів з юридичних і фізичних осіб в бюджетну систему і в передбачених випадках - позабюджетні цільові фонди, а також здійсненням державного контролю за зазначеним порядком [Белоусов А.В. Процедуры разрешения налоговых споров по законодательству США. М. 2008. 120 с].

Поняття податково деліктне провадження на законодавчому рівні не визначене.

На наш погляд, під податково-деліктним провадженням варто розуміти процес, який складається з послідовних процедур щодо притягнення платника податків до фінансової відповідальності контролюючими органами за вчинення податкового правопорушення і завершується остаточним рішенням у справі.

Варто зазначити тісний зв'язок і схожість провадження у справі про податкове правопорушення з провадженням у справі про адміністративне правопорушення. Під адміністративним провадженням у справах про адміністративні правопорушення у сфері податків і зборів розуміють врегульовану нормами адміністративно-процесуального права діяльність уповноважених на те органів і посадових осіб щодо порушення справ про адміністративні правопорушення у сфері податків та зборів, адміністративного розслідування, розгляду справ і притягнення осіб, винних у їх вчиненні, до адміністративної відповідальності [Кузнеченкова В.Є. Налоговый процесс: современная концепция правового регулирования: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.14. М. РГБ, 2005. 506 с.].

Важливість всебічного осмислення податково-деліктного провадження є принципово необхідним на сучасному етапі розвитку податкового права та є пріоритетною умовою для наявності організаційних і правових гарантій захисту прав і законних інтересів платників податків як суб'єктів податкового права.

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

**Олег Бернацький, директор ТзОВ «Юридична фірма «Адвокат і Закон»
Науковий керівник: В.В. Дума**

Інститут академічної доброчесності є відносно новим для національної правової системи, втім визнання у практиці багатьох демократичних держав він вже здобув. Проблема гармонізації адміністративно-правових норм у сфері забезпечення академічної доброчесності в Україні є вкрай актуальною. На жаль, у правовій науці вона і досі ґрунтовно не досліджувалася.

Детальний аналіз правової природи академічної доброчесності в Україні здійснив В.І. Теремецький. Так, вчений слушно зауважив, що перетворення етичної норми про доброчесність у правову відбулося завдяки введенню в освітнє законодавство України поняття академічної доброчесності та дотичних до нього понять [Теремецький В.І. Правова природа академічної доброчесності в Україні. Академічна доброчесність: виклики сучасності: Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.03 – 23.03.2019). Варшава, 2019. С. 155]. В іншій своїй публікації (у співавторстві) науковець зазначив, що правила академічної доброчесності для української освіти як системного правового формування є новим явищем, а також з'ясував співвідношення етичних і правових норм доброчесності [V. Teremetskyi, O. Avramova, A. Hrubinko, L. Krupnova, K. Lisohorova. Ethical And Legal Essence of Academic Integrity In Ukrain. Journal of Law and Political Sciences. 2020. Vol. 25. Issue 4. P. 272–290. https://drive.google.com/file/d/1_NvjIhM_IrM73__GcUSO0_3p-P7QooZ6/view].

Варто зазначити, що для всієї науково-освітньої спільноти поняття академічної доброчесності набуває особливого значення. В основу вже класичного визначення цього поняття покладено сполучення таких фундаментальних чеснот, як: довіра, справедливість, чесність, повага та відповідальність, а пізніше, у 2013 році, доповнено новою, шостою — мужність [Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 11].

Академічну доброчесність як предмет адміністративно-правового регулювання слід розуміти як модель бажаного результату, функціональний стан освітньої та наукової систем, а також наслідок реалізації наданої компетенції уповноваженими органами у вигляді

високого ступеня відповідності закріплених в етичних стандартах та адміністративно-правових актах вимог реальній поведінці суб'єктів, до яких відносяться учасники освітнього процесу.

Адміністративно-правове забезпечення академічної доброчесності може буде представлено як механізм, елементи якого взаємодіють між собою, породжуючи при цьому якісно нові функціональні властивості. До основних елементів вказаного механізму слід віднести такі: мету його функціонування; осіб публічного права та суб'єктів в особі уповноважених державою колегіальних органів, до компетенції яких віднесено створення правового підґрунтя забезпечення академічної доброчесності, реалізація заходів із забезпечення академічної доброчесності, а також контроль за здійсненням вказаних заходів.

Процес адміністративно-правового забезпечення академічної доброчесності потребує постійного аналізу та вдосконалення адміністративно-правових актів, які складають її нормативне підґрунтя. На нашу думку, процес зазначеного вдосконалення повинен включати такі основні напрями:

1) постійне вивчення та гармонізацію з іншими актами законодавства адміністративно-правових норм у сфері забезпечення академічної доброчесності.

Зазвичай гармонізацію розглядають як динамічний процес, спрямований на досягнення злагодженості. Так, І.І. Лукашук розглядає гармонізацію як процес цілеспрямованого зближення правових систем загалом або окремих галузей, утвердження спільних інститутів та норм, усунення протиріч [Лукашук І.І. Глобалізація, государство, право, XXI век. М.: Спарк, 2000. С. 45]. Водночас, автор справедливо вказує на цілеспрямованість як невід'ємну ознаку гармонізації. Загальновідомо, що у теорії права гармонізація може здійснюватися двома способами: стихійно і цілеспрямовано. При стихійному способі відсутня сама мета гармонізації права, хоча фактично відбувається запозичення правового досвіду, а при цілеспрямованому міжнародному співробітництві можливе встановлення загальних засад у національних правових системах.

В.М. Бесчастний під гармонізацією розуміє процес цілеспрямованого зближення правових систем шляхом усунення суперечностей між ними та формування мінімальних правових стандартів через утвердження спільних правових принципів, що передбачає приведення законодавства у відповідність до вимог [Бесчастний В. Окремі питання вдосконалення адміністративного законодавства України у напрямі гармонізації зі стандартами та вихідними засадами права Європейського Союзу. Віче, 2011. Вип. № 10.

С. 2-5].

Отже, гармонізація – це динамічний процес, результатом якого є запровадження загальних правил поведінки здебільшого у вузьких сферах для досягнення конкретного результату;

2) конкретизацію правового змісту поняття «академічна доброчесність». Із огляду на вказане, вбачається за доцільне розглянути питання щодо можливості викладення його складових у Кодексі академічної доброчесності вищих навчальних закладів;

3) доопрацювання процесу визначення академічної доброчесності, зокрема в аспектах його прозорості та забезпечення можливості оскарження.

Формування та удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення академічної доброчесності як системи адміністративно-правових засобів (об'єднаних єдиною метою), застосування яких дає змогу досягати бажаного стану додержання учасниками освітнього процесу правил доброчесної поведінки, відіграє надзвичайно важливу роль у реформуванні наукової та освітньої систем. Позаяк досліджуваний процес набуває значного поширення, то для його успішного запобігання необхідно вирішити ряд гостроактуальних проблем, до яких, зокрема, слід віднести удосконалення правового регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері забезпечення академічної доброчесності, а також створення системи зворотного зв'язку між застосовуваними засобами і методами та досягненням поставлених цілей.

Як висновок, зауважимо, що більшість правовідносин у сфері забезпечення академічної доброчесності за своєю сутністю є адміністративно-правовими. Тож при здійсненні гармонізації адміністративно-правових норм у сфері забезпечення академічної доброчесності необхідно враховувати, що цей процес в основному має односторонній характер, оскільки в контексті вказаного йдеться про формування мінімальних правових стандартів через утвердження правових принципів, а також зміни в національному законодавстві з метою його гармонізації та приведення у відповідність до загальноприйнятих вимог і стандартів.

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

**Ігор Бінько, здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
Науковий керівник: Олексій Піддубний**

Досліджуючи форми та засоби публічного адміністрування у сфері охорони прав власності на об'єкти нерухомого майна, слід розкрити зміст адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності у даній сфері та його основні засади.

1. Згідно положень цивільного законодавства України, до нерухомих речей належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення [Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356., ст.181 ч.1]. Тим самим, до об'єктів нерухомого майна цивільні норми відносять також житлові будинки, будівлі, споруди, інше нерухоме майно [Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356., ст. 331, 376].

2. У законодавстві України крім понять «нерухомість», «нерухоме майно», «об'єкт нерухомого майна», вживаються також інші споріднені поняття: «об'єкт незавершеного будівництва» [Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356., ст. 331], «об'єкт будівництва» [Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356., ст.876], однак, чіткого тлумачення цих понять немає.

3. Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно - офіційне визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення прав на нерухоме майно, обтяження таких прав шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно [Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 51, ст.553., ст. 2].

4. Однак, мають місце особливості набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва. Виникнення права власності на новостворене нерухоме майно є момент завершення будівництва [Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356., ст.331].

Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до

експлуатації, то тоді право власності виникне з моменту прийняття його до експлуатації.

А якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, тоді, у такому випадку, виникнення права власності на новостворене нерухоме майно, буде момент державної реєстрації.

Державна реєстрація прав власності на нерухоме майно займає на сьогоднішній день важливе місце у процесі реформування відносин власності.

У минулому, облік нерухомого майна здійснювався в Україні з метою відображення технічних характеристик нерухомості, безпосередньо, за місцем його знаходження. Сучасне законодавство України, вказуючи на місце вчинення реєстраційних дій, передбачає, що для об'єктів нерухомого майна, загалом, характерний екстериторіальний принцип місця реєстрації.

На сьогодні, реєстрація права власності та інших речових прав проводиться незалежно від місцезнаходження нерухомого майна в межах Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя [Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 51, ст.553., ст.3 ч.5].

Реєстрація обтяжень речових прав є екстериторіальною і проводиться незалежно від місцезнаходження нерухомого майна. Тобто, законодавством надана повна свобода дій, у даній сфері, зацікавленим особам та прописана норма, щодо якої прийняття документів для державної реєстрації та здійснення державної реєстрації суб'єктами державної реєстрації та нотаріусами, базується на принципі екстериторіальності.

Екстериторіальність - це можливість подання документів для проведення державної реєстрації речових прав на нерухомість без прив'язки до місцезнаходження об'єкту [Багара Є. М. Принцип екстериторіальності в сфері державної реєстрації нерухомості 08.11.2018. Електронна стаття. URL: <https://pzmrujust.gov.ua/yurydychni-konsultatsii>].

У передбачених випадках за рішенням Міністерства юстиції України [Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>], державна реєстрація права власності та інших речових прав може здійснюватися у межах декількох адміністративно-територіальних одиниць.

Зазначені правові зміни є необхідним та дієвим для нашої країни, при її прагненні привести у відповідність національне законодавство до норм права Європейського Союзу, сучасне врегулювання забезпечує відкритість та прозорість державної реєстрації,

зменшення кількості документів та процедурних дій, що сприяє забезпеченню якісних умов надання адміністративних послуг населенню.

Іншими словами, населення країни може реалізовувати свої права у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно, через відповідне звернення до суб'єкта державної реєстрації, на власний розсуд, в межах області, в якій проживають зацікавлені суб'єкти. Якісні відносини власності відіграють особливу роль для громадян, у зв'язку з чим важливого значення набуває питання правових гарантій здійснення та захисту права власності в Україні.

Безпосередньо, з цією метою було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» [Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності. Закон України від 03.10.2019 № 159-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 47, ст.312], яким передбачено суттєві зміни до порядку державної реєстрації нерухомого майна.

Велика кількість юридичних прогалини, які допускають можливість неправомірного захоплення нерухомого майна, а також, необхідність покращення якості здійснюваних верифікаційних процедур щодо відомостей про права та технічні параметри об'єктів нерухомості, стали причиною вище вказаних законодавчих змін.

Важливою їх новелою стало те, що акредитованих суб'єктів державних та комунальних підприємств, позбавили повноважень у сфері державної реєстрації, відповідно, на сьогоднішній момент реєстраційні дії можуть здійснювати лише державні реєстратори органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, а також нотаріуси як державні так і приватні.

Державний реєстратор при вчиненні реєстраційних дій щодо об'єкта нерухомого майна, повинен визначити обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб і цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, а також перевірити повноваження представника особи на вчинення реєстраційних дій.

При вчиненні реєстраційних дій щодо об'єкта нерухомого майна діє принцип одночасності, який передбачає, що нотаріальні та реєстраційні дії по відношенні до нерухомого майна, проводяться одним нотаріусом, який вчиняє ці дії одну за одною. Тобто, нотаріус, який вчинив нотаріальну дію з нерухомістю, об'єктом незавершеного будівництва, що має наслідком набуття, зміну чи припинення речових прав або їх обтяжень, проводить державну реєстрацію цих прав чи обтяжень, однак передбачені законодавчо деякі винятки.

Наприклад, у разі нотаріального посвідчення правочину, правовий наслідок якого

пов'язується з настанням певної обставини, а також у разі, якщо у результаті вчинення нотаріальної дії утворюються нові об'єкти нерухомого майна, що потребує здійснення власником дій, спрямованих на формування нерухомого майна, державна реєстрація прав проводиться після настання потрібної обставини або створення нерухомого майна будь-яким державним реєстратором.

Загалом, можна зазначити, що державна реєстрація легітимізує відповідні операції з нерухомістю та є способом її захисту та охорони від протиправних посягань. Чим якісніший та надійніший процес державної реєстрації в країні, тим гарантування прав на нерухоме майно зацікавлених суб'єктів, може відбуватися на належному та добре захищеному рівні.

Наша країна та її народ прагне використовувати демократичні методи управління та захисту прав своїх громадян у повсякденному житті. Але при цьому слід пам'ятати, що така форма суспільного та правового устрою теж, у свою чергу, вимагає багато зусиль від її користувачів, наприклад, високого рівня правової культури та правосвідомості, які повинні панувати у всіх сферах суспільного життя.

Щоб досягти високих результатів у сфері демократичних правовідносин та процесів, що дасть змогу покращити благополуччя населення країни, необхідно створити якісний облік усіх форм та видів власності, куди входить також нерухоме майно, інших цінностей та, відповідно, безумовних та беззаперечних підтверджуючих прав на них відповідних законних власників.

Для цього потрібно вдосконалювати та постійно покращувати інститут реєстрації належних прав, його доступність, повноту, правдивість, який може вестися, як показує світовий досвід та практика, як державними так і приватними суб'єктами.

Державна реєстрація прав - одна з надважливих публічно-сервісних функцій компетентних державних органів, оскільки, саме вона є найбільш захищеною діями норм права, а також може забезпечуватися, при потребі, державним примусом у разі вчинення незаконних реєстраційних дій або фактичних посягань на зареєстроване нерухоме майно.

Маючи на меті вчинити ту чи іншу важливу юридичну дію, кожна зацікавлена особа прагне бути впевненою у тому, що дані, з якими її приходиться працювати, є правдивими та законними, тобто, містяться в державних реєстрах і їм можна довіряти.

Саме тому важливість розвитку вітчизняного законодавства у сфері публічного адміністрування прав на нерухоме майно стоїть так гостро і потребує якісних змін, що слугуватимуть гарантією для всіх охочих скористатися послугами державних реєстрів та відомостей, які вони містять.

Отже, охорона прав на нерухоме майно одноманітно врегульовується законодавством на всій території держави, що надає їй характеру універсальної адміністративної послуги, яка забезпечується в межах публічно-сервісної діяльності держави.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ»

Сергій Дмитренко,
прокурор **Офісу Генерального прокурора**
Науковий керівник: Владислав Теремецький

Питання реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування є одним із найгостріших у сучасних процесах реформування системи адміністрування податків, зборів платежів. Оскільки зміст правоохоронної функції держави не обмежений проблематикою притягнення винних осіб до відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування, то наразі актуалізуються питання правового забезпечення її реалізації.

Незважаючи на вживаність терміну «правове забезпечення», навіть на рівні теорії права відсутня єдність у його розумінні. Так, на думку В.А. Ліпкана, під правовим забезпеченням варто розуміти утворення й підтримку в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик систем управління за допомогою впливу та упорядкування всього арсеналу юридичних засобів (норм права, правовідносин, прав і обов'язків, актів тощо) [Теорія управління в органах внутрішніх справ: навч. посіб. / за ред. В.А. Ліпкана. К.: КНТ, 2007. 884 с.]. О.Є. Костюченко характеризує ключові ознаки правового забезпечення й доходить висновку, що правове забезпечення – це безперервна діяльність суб'єктів права зі створення правових умов, у межах їхньої компетенції, усіма правовими засобами щодо закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту прав і свобод осіб та їхніх груп [Костюченко О.Є. Визначення поняття «правове забезпечення». Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. 2015. № 1 (68). С. 11–16.]. М.М. Марченко визначає правове забезпечення як сукупність правил порядку управління, які можна й необхідно впорядкувати за допомогою норм права і правових засобів [Общая теория государства и права: академ. курс: в 2-х т. / под ред. М.Н. Марченко. М.: Зерцало, 1998. Т. 2. Теория права. 518 с.].

Розуміючи складність проблематики формування дефініції категорії «правове забезпечення» та допускаючи множинність трактування його змісту в науковій літературі, відзначимо такі ключові моменти, що визнаються більшістю науковців. По-перше, правове забезпечення – це складне й комплексне поняття, по-друге, це діяльність уповноважених суб'єктів щодо впливу на суспільні відносини, по-третє, це діяльність, що здійснюється за

допомогою всього арсеналу правових засобів, та яка іноді доповнюється організаційними формами й методами впливу на суб'єктів права.

Вивчаючи видовий різновид досліджуваного явища – адміністративно-правове забезпечення, слід погодитися з Р.В. Ігоніним щодо необхідності розгляду статичного та динамічного аспекту цього поняття. Зокрема, встановлені державою гарантії є статичною компонентою, а відповідна процесуальна діяльність органів державної влади — динамічною [Ігонін Р.В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції. Адвокат. 2011. № 1 (124). С. 36–40.]. Вартують уваги і твердження О.М. Гуміного та Є.В. Пряхіна, які дійшли висновку, що до основних елементів адміністративно-правового забезпечення слід віднести: 1) об'єкт адміністративно-правового забезпечення; 2) суб'єкт адміністративно-правового забезпечення; 3) норми права (норми адміністративного права); 4) адміністративно-правові відносини та їх зміст; 5) гарантії, заходи, засоби, форми та методи адміністративно-правового забезпечення [Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. Наше право. 2014. № 4. С. 46–50.]. Вченими також запропоновано розглядати адміністративно-правове забезпечення в широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні, адміністративно-правове забезпечення — це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їхнє юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація й розвиток. Вузьке визначення адміністративно-правового забезпечення буде змінюватися залежно від того, про які суспільні відносини йдеться.

Відтак адміністративно-правове забезпечення реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування в діалектичному зв'язку загального, особливого та одиничного виконує роль останнього і, відповідно, наділене всіма ознаками правового забезпечення та його видового різновиду – адміністративно-правового забезпечення. Його спеціально-галузеві властивості полягають у широкому застосуванні організаційно-правових засобів, тобто тих, що не мають безпосередніх юридичних наслідків, однак здійснюються на підставі та на виконання норм права, особливостях компетенції державно-владних суб'єктів реалізації правоохоронної функції у сфері оподаткування тощо.

Власне зміст адміністративно-правового забезпечення реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування можна уявити через тріаду: 1) закріплювати; 2) гарантувати; 3) охороняти [Личенко І. Поняття та ознаки адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 1. С. 163–169].

Висновок. Адміністративно-правове забезпечення реалізації правоохоронної функції

держави у сфері оподаткування є здійснюваною в процедурній формі діяльністю суб'єктів владних повноважень щодо формування норм адміністративного права, створення та забезпечення діяльності владних інституцій з метою закріплення та гарантування прав і обов'язків платників податків, охорони й розвитку сфери оподаткування, що здійснюється за допомогою адміністративно-правових засобів (встановлення приписів, заборон і дозволів, організаційних заходів впливу, актів застосування та тлумачення норм права тощо).

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ВІДНОСИНАХ ВЛАСНОСТІ

**Зоряна Книш,
здобувач кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: Владислав Теремецький**

Права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Права людини мають природну сутність і є невід’ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об’єктом міжнародно-правового регулювання та захисту. Виходячи з цього Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), зокрема ст. 1 Першого протоколу до неї (1952 р.), передбачено право кожної фізичної чи юридичної особи безперешкодно користуватися своїм майном, не допускається позбавлення особи її власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права, визнано право держави на здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів [Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в ред. від 02.10.2013, підстава – 994_002-13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004]. Водночас для захисту порушених прав внутрішньо переміщених осіб у міжнародному праві не передбачено жодних спеціальних нормативних актів. Тому при порушенні прав цих осіб правозахисникам доводиться користуватись внутрішнім законодавством країни переселенця або загальними принципами захисту прав людини [Теремецький В.І., Соколов О.М. Способи захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. Маріуполь: МДУ, 2018. Вип. 16. С. 30-39.].

Будь-яка людина щоб жити повинна хоча б на мінімальному рівні задовольняти свої матеріальні та духовні потреби – в їжі, одязі, побуті, житлі, освіті, медицині тощо, основні з цих потреб можуть бути задоволені за рахунок тих продуктів (майна), які потрапляють у її власність і якими вона володіє, користується та розпоряджається на свій розсуд та у власних інтересах, усуваючи інших осіб від втручання в закріплену за нею як власника сферу господарювання над майном, що їй належить. Саме рухоме та нерухоме майно, майнові права можуть забезпечити внутрішньо переміщену особу належною матеріальною основою для того, щоб розпочати нове життя після пережитих труднощів [Рогач О.Я., Паніна Ю.С.

Проблеми правового здійснення права власності внутрішньо переміщеними особами.

Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб: матеріали Міжнар. Наук.-практ. конфер. (20 квітня 2017 року, м. Ужгород). Ужгород: РІК-У, 2017. 160 с.].

Людина є основним первинним суб'єктом права, яка займає особливу роль у системі суб'єктів права. Усі інші суб'єкти являють собою або спільноти, союзи людей, або певним чином майново відокремлені суб'єкти, і це вже є похідним від людини утворенням. Суб'єкти права як особи, навколо яких формуються правові зв'язки, для досягнення своїх практичних цілей вступають у правову комунікацію, намагаються формувати не лише свої правові відносини, але й створювати «іншу природу» – право. Їх інтереси не обмежуються лише створенням практичних господарських зв'язків, вони поширюються і на неперсоніфіковані правові зв'язки, які виражені у законі. У цих нормативних зв'язках суб'єкти права намагаються інституціоналізувати свою загальну волю, усвідомлення того, якою має бути їх взаємодія у рамках реалізації їх цілей [Хаустова М. Суб'єкт права як елемент правової системи суспільства. Вісник Академії правових наук України. Х.: Право, 2009. № 3(58). С. 29-38.]. Безумовно, що головним суб'єктом права власності внутрішньо переміщених осіб є власне внутрішньо переміщені особи.

Взагалі положення, що люди є суб'єктами прав, саме по собі очевидне та не потребує роз'яснення. Водночас фізична особа може бути учасником правовідносин, яким властива індивідуалізованість суб'єктів, чітка визначеність їх взаємної поведінки, персоніфікація прав та обов'язків тощо. Наявність в особи правосуб'єктності дає їй можливість вступити у правовідносини та стати носієм прав і обов'язків. Саме правосуб'єктність визначає становище людини у суспільстві, є умовою і гарантією стабільності її правового статусу – сукупності усіх прав, обов'язків та законних інтересів суб'єктів права. Цивільно-правовий статус фізичної особи як учасника правовідносин становлять правосуб'єктність, права, свободи, обов'язки, гарантії та юридична відповідальність. Фізична особа повинна мати можливість набувати таких прав, а також бути носієм суб'єктивних цивільних прав і обов'язків та здійснювати їх. Фізичні особи є рівними у своїй здатності мати права й обов'язки. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Відповідно до Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (2006)⁶ внутрішньо переміщені особи, незважаючи на їх переміщення, залишаються громадянами своєї країни, мають право на здійснення в повному обсязі прав людини і гарантій міжнародного гуманітарного права. Міжнародне право не містить будь-якого спеціального юридичного обов'язкового документа, що визначає їх права [Рекомендація Комітету міністрів Ради

Європи державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб (2006)6. URL: <https://rm.coe.int/16806b5ab1>]. Слід погодитися з думкою, що внутрішньо переміщена особа – це не конкретний правовий статус, котрий може надаватися та відображатися в документі, в якому може бути відмовлено або який може бути скасовано в конкретних випадках. Це характеристика конкретних фактичних обставин, у яких опинилася особа [Лісова Ю. Правова допомога внутрішньо переміщеним особам. Національна практика. Приклади правових консультацій. Практ. посіб. / відп. ред. С. Марущенко. К.: Логос, 2017. 110 с.]. Саме тому в ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» зазначено, що довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи засвідчує місце проживання внутрішньо переміщеної особи на період наявності підстав, зазначених у ст. 1 цього Закону [Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 1. Ст. 1.].

Отже, цивільно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб ґрунтується на цивільно-правовому статусі фізичної особи з певними особливостями. Зокрема, внутрішньо переміщені особи на підставі повної рівності користуються тими ж правами та свободами, передбаченими міжнародним правом і національним законодавством, якими користуються інші особи в їх країні. Вони не повинні піддаватися дискримінації при здійсненні будь-яких прав і свобод на підставі того, що вони є внутрішньо переміщеними особами; кожна людина має право на повагу до її гідності, а також на фізичну, психічну і моральну недоторканність; кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності; ніхто не має бути безпідставно позбавлений майна та власності [Соколов О.М. Щодо питання про статус внутрішньо переміщених осіб. Судова апеляція. 2018. № 1(50). С. 64-70.]. Однак внутрішньо переміщені особи з АР Крим, Донецької та Луганської областей часто зазнають порушень своїх прав з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, які зловживають своїми правами. При цьому недосконалість чинного законодавства, яке регулює правовий статус ВПО, корупція та свавілля українських чиновників призводить до правового нігілізму серед цієї категорії населення України [Теремецький В.І., Соколов О.М. Способи захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. Маріуполь: МДУ, 2018. Вип. 16. С. 30-39.].

Отже, правове регулювання права власності внутрішньо переміщених осіб в Україні умовно можна поділити на дві групи. Перша група включає в себе загальні положення законодавства України у сфері забезпечення здійснення права власності. Другу групу складають спеціальні норми, що стосуються реалізації правомочностей власника саме

внутрішньо переміщеними особами чи особами, які проживають або проживали на територіях з особливим статусом (наприклад, на тимчасово окупованих територіях).

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

**Олександр Коваль, аспірант АПСВТ
Науковий керівник: Юрій Оніщук**

В країнах Європейського Союзу застосовують різні підходи щодо впливу держави на формування інституту адвокатури.

Особливо це проявляється при визначенні кола суб'єктів, які можуть займатися адвокатською діяльністю. Залежно від того, які категорії осіб допущені до адвокатської практики, можна виокремити кілька груп держав, які відрізняються за ознакою монополії на здійснення юридичної діяльності: перша група – абсолютна монополія (Греція, Франція, Іспанія, Португалія, Люксембург, Норвегія, Кіпр), друга – обмежена монополія (Австрія, Італія, Бельгія, Данія, Швеція, Німеччина, Нідерланди), третя – демонополізований ринок адвокатських послуг (Фінляндія, Мальта) [Шкребець Є.Ф. Досвід Європейського Союзу в забезпеченні діяльності адвокатури. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2015. № 2 (69). С. 200].

Обмеженій монополії характерні такі ознаки: професійне представництво сторін у всіх судових і несудових установах, у публічних і приватних справах здійснюють лише адвокати, за винятком – нотаріуси, аудитори, патентні повірені і об'єднання працедавців (Австрія); проведення правових дій, які здійснюють особи, внесені до реєстру, і «відносно вільні дії», які можуть здійснюватися і не адвокатами; водночас здійснення професійного правового консультування особами, не внесеними до реєстру, утворює склад кримінального злочину (Італія); адвокати володіють монополією лише на судове представництво (Нідерланди); консультаційна діяльність повністю монополізована адвокатурою. Позасудове представництво також мають право здійснювати особи, які не є адвокатами, але лише на безоплатній основі. Крім адвокатів, оплатне судове представництво мають право здійснювати нотаріуси, аудитори, податкові консультанти, страхові агенти (Данія) [Шкребець Є.Ф. Досвід Європейського Союзу в забезпеченні діяльності адвокатури. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2015. № 2 (69). С. 201]. Адвокатська діяльність групи демонополізованої адвокатури передбачає, що на ринку юридичних послуг можуть конкурувати як професійні адвокати, так і інші спеціалісти, що мають юридичну освіту (Фінляндія). За таких умов у Фінляндії на ринку юридичних послуг формується режим «race to the bottom» («гонки на виживання») [Дюкіна В.Р. Основные

черты и существенные характеристики систем признания профессиональных квалификаций (профессиональных титулов) адвокатов в Европейском Союзе. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия «Юридические науки». 2011. № 1. С. 110].

Високий рівень стандартів адвокатської діяльності та вимог держави до представників цієї професії встановлено у Франції. Процес навчання включає в себе університетський період, шкільне формування адвокатів або підвищення професійної підготовки у відповідному центрі, а також стажування на посаді у держаному органі. За результатами такого відбору виявляють найкращих представників з резерву кадрів для адвокатури Франції. Крім того, сам кандидат має можливість тверезо оцінити свої шанси, після чого отримує перелік вакантних посад, заміщення яких відповідає рівню його майстерності. Тобто навіть за таких умов майбутній адвокат сам обирає, де працювати, а не отримує призначення [Семенюк І.Я. Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. С. 163–164].

Головним завданням системи підготовки адвокатів у Німеччині є підготовка майбутніх суддів, а не адвокатів. Так, до адвокатури може бути прийнята особа, яка: має правові підстави бути професійним суддею, відповідно до федеральних законів, або виконала всі умови, які ставлять в Німеччині до адвокатів з країн Європейського Союзу, або склала кваліфікаційний іспит. Цікавим є досвід європейських колег щодо запровадження двох іспитів, кожний з яких наділяє кандидата певними правами. Поділ на усну та письмову частини адвокатських іспитів надає можливість виявити не тільки творчі здібності кандидата, а й вербальний потенціал, який кандидат зможе використати в майбутньому процесі соціальної комунікації. Іспити проводять у формі тестів і з основних предметів, повторно їх перекладати можна лише один раз. Теоретично кандидат ніби і може скласти перший іспит уже після семи семестрів на четвертому році навчання. Практично це відбувається тільки після 10–12 семестрів, коли особа опанувала вже необхідну кількість предметів, що дає їй право скласти іспит, який включає у себе дві складові – письмова перевірка знань та усна співбесіда. Усний іспит кандидати складають через 3–4 місяці після письмового. Особи, які склали перший іспит і не отримали жодної конкретної пропозиції щодо місця роботи, мають право проходити судову аплікацію. Для проходження такого стажування приймаються всі бажаючі за встановленою чергою. Аплікація триває два з половиною роки.

Практику проходять у суді, прокуратурі, органах управління, адвокатських канцеляріях, беруть участь у навчальних семінарах тощо. Після закінчення практики кандидат приступає до складання другого іспиту, який має більш практичне спрямування. Іспити проводяться безкоштовно, а екзаменатори грошову винагороду отримують із

місцевого бюджету. Після складання другого іспиту особа отримує титул асесора. Це означає, що така особа може клопотати про надання їй посади в суді, прокуратурі чи про прийом до адвокатури Семенюк І.Я. Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. С. 166–168].

У Нідерландах необхідною передумовою для отримання статусу адвоката є отримання кваліфікації магістра права або доктора права. Після того як претендент отримує одне із двох звань, він вноситься до реєстру адвокатів. Адвокат повинен пройти 3-річну практику під керівництвом досвідченого адвоката-патрона, що має стаж у адвокатській діяльності не менше 7 років. Організацію практики покладають на адвокатську палату [Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2016. С. 221]. В Австрії до претендента, що немає досвіду роботи як адвокат-стажист, висуваються такі вимоги: а) принаймні п'ять місяців роботи в суді або прокуратурі; б) три роки роботи юрисконсультантом; в) понад 15 місяців роботи в нотаріаті, податкових органах або університеті; г) проходження спеціальних курсів. Зарахування до списків адвокатської палати можливе тільки після проходження п'ятирічного стажування та складання іспиту [Пронин А.В. Институт адвокатуры в Австрийской Республике. Евразийская адвокатура. 2013. № 2. С. 31].

Отже, досвід функціонування адвокатури в країнах Європейського Союзу свідчить, що в кожній країні існує специфіка діяльності адвокатури, що врегульовується національним законодавством.

ЮРИДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПІЛЬНИХЗ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ ЯК УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

**Сергій Коробенко,
здобувач кафедри цивільного, господарського і адміністративного права та
правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Відкритого
міжнародного університету розвитку людини «Україна»
Науковий керівник: Ірина Сопілко**

Як відомо, існують спільні принципи діяльності митних органів як учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень, які впливають з Конституції України, Закону України «Про державну службу», Митного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Серед таких принципів системоутворююче значення мають принципи верховенства права і законності. Принцип верховенства права займає перше місце серед принципів державної служби. Його нормативний зміст розкривається через «забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави» (ст. 4 Закону України «Про державну службу» [Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. ст. 43.]).

У мотивувальній частині Рішення Конституційного Суду України у справі про призначення більш м'якого покарання від 02.11.2004 № 15-рп/2004, міститься правова позиція щодо тлумачення принципу верховенства права у ч. 1 ст. 8 Конституції України. Конституційний Суд України наголошує на пануючій ролі права у суспільстві, якості права, що включає легітимовані суспільством соціальні регулятори і відповідають ідеології справедливості, втілену у правотворчу і правозастосовну діяльність [Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004. Офіційний вісник України від 26.11.2004. № 45. стор. 41. Ст. 2975.].

Основним змістом принципу верховенства права є забезпечення панування права над політичною владою та іншими суспільними нормативними регуляторами, унеможливлення прояву свавілля державної влади, забезпечення дотримання вимог справедливості, реалізації прав людини та основних свобод і їх відповідних гарантій [Велика

українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Х.: Право, 2017. С. 27].

Принцип верховенства права як основа адміністративно-юрисдикційних проваджень в діяльності митних органів унеможлиблює прояви свавілля з боку посадових осіб митних органів при реалізації їх правового статусу у зазначених провадженнях, закріплення на законодавчому рівні і втілення у правозастосовну діяльність ідеології соціальної справедливості, рівності, гуманізму, непорушності прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, не наділених владними повноваженнями. Принцип верховенства права стосується усіх учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень, визначаючи їх правосвідому поведінку, яка не допускає анархії, дискримінації. При цьому «Особиста справедливість громадян, поза всяким сумнівом, підтримує ефективне функціонування правової системи, заважає перетворенню правопорядку на безправ'я» [Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Х.: Право, 2017. С. 738.].

Спираючись на правову позицію Конституційного Суду України у Рішенні від 02.11.2004 № 15-рп/2004 щодо принципу верховенства права, слід вказати на необхідність включення до переліку принципів діяльності митних органів як учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень таких принципів як справедливість, гуманізм, а також безпосередньо пов'язаних із ними принципи відкритості, прозорості, гласності, незалежності.

Так, Конституційний Суд України зазначає, що «справедливе застосування норм права – є передусім недискримінаційний підхід, неупередженість». Про справедливість, гуманізм вказано як про соціальні регулятори при розкритті змісту принципу верховенства права [Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004. Офіційний вісник України від 26.11.2004. № 45. стор. 41. Ст. 2975.].

Пріоритетним принципом державної служби Законом України «Про державну службу» виділено принцип законності. Його нормативний зміст розкрито як «обов'язок державного службовця діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (ст.4 Закону України «Про державну службу» [Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради

України. 2016. № 4. ст. 43.]).

К.В. Червінко наводить підхід, презентований у Великому енциклопедичному юридичному словнику (2007 р.) до розкриття змісту законності у трьох вимірах: як принципу застосування державно-владних повноважень (з позицій вимоги законодавче закріпити компетенцію владних структур, ухвалення рішень у межах компетенції та на підставі закону, дотримання в діяльності державних структур конституційних прав і свобод людини); як принципу поведінки фізичних осіб у сфері права (у контексті реальної можливості здійснення суб'єктом права наданих йому прав за умови неухильного виконання покладених на нього обов'язків, конституційного закріплення правового статусу особи; можливості звернутися за судовим захистом власних прав та наявність ефективних засобів юридичної відповідальності); як принципу побудови системи нормативних актів (маючи на увазі ієрархічність цієї системи, відповідність законів і підзаконних актів конституції держави); як режиму соціально-політичного життя (вимога точного і неухильного виконання законів та заснованих на них підзаконних актів усіма суб'єктами права), що визначає реальність писаного права та ступінь його втілення [Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2007. 992 С. 274; Червінко К.В. Адміністративні неюрисдикційні провадження в діяльності митної служби України: дис. ... к. ю. н.: 12.00.07. Нац. авіац. ун-т. К., 2012. С. 33-34]. Узагальнено зміст принципу законності розкрито у зазначеному юридичному енциклопедичному виданні від 2012 року: «законність – один з головних принципів організації суспільного життя, сутність якого полягає у точному і неухильному виконанні законів усіма, кому ці закони адресовані» [Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2007. С. 290]

З наведених підходів доцільним є визначення законності з позицій принципу поведінки фізичних осіб у сфері права, що дозволяє врахувати особливості розподілу завдань і функцій між різними учасниками адміністративно-юрисдикційних проваджень та врахувати правовий статус посадових осіб митних органів як державних службовців.

Вчені відзначають обумовленість принципу законності державної служби принципом законності діяльності, зокрема, державних органів. Серед проявів цього принципу – прийняття Присяги державного службовця [Ківалов С.В. Публічна служба в Україні: підручник. С.В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова. 2-ге вид. О.: Фенікс, 2011. С. 36]. Текст Присяги закріплено ст. 36 Закону України «Про державну службу».

Серед проявів принципу законності державної служби виділено: зобов'язання державного службовця виконувати свою професійну діяльність у межах встановлених

законодавством повноважень державного органу, в якому він заміщає посаду; рішення мають бути прийняті у межах компетенції і відповідати нормативно-правовим актам вищої юридичної сили; наявні гарантії реалізації законності – стосовно державних службовців передбачено ряд обмежень, спрямованих саме на забезпечення законності; встановлено обов'язок виконувати законні розпорядження та вказівка своїх керівників (відповідно до ст. 60 Конституції України, де закріплено право на відмову від виконання незаконного розпорядження або наказу) [Ківалов С.В. Публічна служба в Україні: підручник. С.В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова. 2-ге вид. О.: Фенікс, 2011. С. 36-37].

Спираючись на сформульовані вченими теоретичні положення щодо проявів принципу законності державної служби, можна виділити відповідні прояви принципу законності діяльності посадових осіб митних органів як учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень: реалізація правового статусу суворо у межах, встановлених законодавством; права і обов'язки посадових осіб митних органів похідні від правового статусу митного органу, в якому вони проходять службу та посадах, передбачених штатним розписом; прийняті рішення мають бути на підставах, у межах та способів, передбачені чинним законодавством; дотримання обмежень, встановлених чинним законодавством (обмеження, згідно законів України «Про державну службу» (щодо призначення на посаду (ст. 32), обмеження, які є підставами припинення державної служби (ст.ст.83,84)); «Про запобігання корупції» (Розділи IV, V).

Серед спільних принципів діяльності митних органів як учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень виділено принцип професіоналізму.

Його нормативний зміст розкрито з позицій компетентного, об'єктивного і неупередженого виконання посадових обов'язків, постійного підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільного володіння державною мовою і, за потреби, регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону (ст. 4 Закону України «Про державну службу»). Отже, відповідно до профільного Закону принцип професіоналізму безпосередньо стосується реалізації компетенції державним службовцем на професійній основі.

Про принцип професіоналізму вказується у значенні державної служби як професійної діяльності, а також трансформацію на практиці виконання повноважень державними органами у професію, що вимагає високої кваліфікації, підтримується системою підвищення рівня професійної компетентності (володіння практичними навичками в певній галузі суспільної діяльності) [Науково-практичний коментар до Закону України «Про

державну службу» / за ред. А.О. Селіванова та М.І. Іншина. 2-ге вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2018. С. 46-47; Ківалов С.В. Принципи державної служби у новому Законі «Про державну службу». Актуальні проблеми держави і права. К., 2012. С. 10-11].

Реалізація принципу професіоналізму митними органами у адміністративно-юрисдикційних провадженнях означає, що посадова особа митного органу повинна здійснювати свою діяльність на професійній основі як державний службовець із таким рівнем професійної підготовки, що відповідає завданням і функціям (вони передбачені профільною Постановою Кабінету Міністрів України, якою затверджено Положення про Державну митну службу України від 18.12.2018 р. № 1200, посадовими інструкціями) виконуваним за посадою, а також кваліфікаційним характеристикам. Крім того, принцип професіоналізму означає для Державної митної служби України необхідність виконання таких завдань як створення умов для посадових осіб митних органів щодо підвищення кваліфікації та належне забезпечення реалізації компетенції посадовими особами митних органів.

Отже, спільні принципи являють собою основу діяльності митних органів не тільки як учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень, а й відображають основи державної служби, яку проходять посадові особи митних органів, уповноважені брати участь у зазначених провадженнях. До таких принципів віднесено, насамперед, верховенство права, законність, професіоналізм. Зміст кожного з перелічених спільних принципів проявляється, залежно від предмету правового регулювання: державна служба; вид адміністративно-юрисдикційного провадження – позовного чи адміністративно-деліктного; процесуальний статус митних органів (їх посадових осіб) у позовному та адміністративно-деліктному провадженнях.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВВЕЗЕННЯ, ВИГОТОВЛЕННЯ АБО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТВОРІВ, ЩО ПРОПАГУЮТЬ КУЛЬТ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ, РАСОВУ, НАЦІОНАЛЬНУ ЧИ РЕЛІГІЙНУ НЕТЕРПИМІСТЬ ТА ДИСКРИМІНАЦІЮ

Юлія Лобода, аспірантка АПСВТ
Науковий керівник: Катерина Катеринчук

Протягом багатьох років проблема злочинності з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості є актуальною у кожному куточку світу, не є винятком і Україна. Ще з давніх часів прояви нетерпимого ставлення та дискримінації окремих осіб до представників суспільства, які належать до іншої національності, мають інші релігійні переконання або відрізняються за кольором шкіри, були гострою проблемою та загрозою для життя і здоров'я певних категорій населення.

Прояви насильства і жорстокості, расової, національної чи релігійної нетерпимості та дискримінації – це вже серйозна проблема для будь-якої держави, тому боротьба зі злочинами, які вчиняються з вищенаведених мотивів повинна стати одним із пріоритетних завдань для нашої країни.

Розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) регламентовано низку норм (ч. 2 ст. 110, п. 14 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122, ч. 2 ст. 126, ч. 2 ст. 127, ч. 2 ст. 129, ст. 161, ст.ст. 178 – 180 та ст. 300 КК України), що передбачають відповідальність за вчинення злочинів з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості та дискримінації. Однією із таких норм є ст. 300 КК України «Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію».

За даними огляду практики національного законодавства відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень щодо наявності вироків у кримінальних справах, пов'язаних із застосуванням ст. 300 КК України, за запитом за період з січня 2007 року по квітень 2020 року було виявлено 533 судових рішень, з яких: процесуальних – 400, по суті – 132. З тих, що по змісту мають відношення до мови ворожнечі – 8 рішень.

Так, наприклад, з вироку, винесеного Павлоградським міськрайонним судом Дніпропетровської області у справі № 185/3082/16-к вбачається, що ОСОБА_1, будучи абонентом мережі Інтернет та зареєстрований на веб-сайті «prom.ua» за адресою: «Prom.ua (iD#99090416)», під іменем «svaSStika» з метою збуту творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, всупереч моральним засадам суспільства, з метою посягання на

основі моральні принципи і цінності у сфері духовного і культурного життя суспільства, розмістив на сторінці оголошення про продаж вищезазначених творів та після знаходження покупців, шляхом пересилання засобами поштового зв'язку творів «Моя боротьба», здійснив їх продаж. Дослідивши обставини справи суд ухвалив визнати ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 300 КК України та призначити покарання у вигляді обмеження волі строком на два роки [Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58653707> (дата звернення 14.04.2020)].

Проаналізувавши статистичні дані Єдиного звіту про кримінальні правопорушення по державі, зібрані Офісом Генерального прокурора (Генеральною прокуратурою України) за період з січня 2019 року по березень (включно) 2020 року, нами було виявлено, що у звітному періоді обліковано 30 середньомісячних випадків ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а 24 кримінальних проваджень направлено до суду з обвинувальними актами [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за 2019-2020 роки. Офіс Генерального прокурора. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114141&libid=100820&c=edit&_c=fo#. (дата звернення 15.04.2020)]. Зазначені статистичні дані свідчать про те, що частка реєстрації категорії злочинів, яку ми досліджуємо, досить невелика, але і це не відображає реальної картини вчинення таких злочинів, оскільки більшість фактів залишається поза статистикою.

Необхідно зауважити, що наслідки розповсюдження інформації, що містить пропаганду расової, національної чи релігійної дискримінації є суспільно небезпечними та соціально шкідливими, адже вчинення таких дій свідчить про певну жорстокість, зверхність та цинізм злочинця, породжує утворення в уяві суб'єкта, який вчиняє зазначені кримінальні правопорушення злочинних алгоритмів соціальної поведінки особи.

Отже, з урахуванням наведеного, можемо прийти до висновку, що проблема ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію на сьогоднішній день є актуальною в Україні, а тому необхідно розробляти та запроваджувати комплекс заходів для зумовлення більш успішної практики притягнення до відповідальності винних осіб за розповсюдження інформації, що містить пропаганду насильства і жорстокості, расової національної чи релігійної нетерпимості та дискримінації.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Дарина Марченко, студентка АПСВТ
Науковий керівник: Олексій Ховпун

Система охорони здоров'я в Україні функціонує досить інакше, ніж система охорони здоров'я в Європі. В багатьох виникає питання чому ми не можемо мати таку систему, як в Канаді, Великобританії, Франції або більшість інших європейських держав? Для того, щоб вирішити, чи підходять такі типи систем для України, ми спочатку повинні зрозуміти, як працює охорона здоров'я в Європі.

Більшість європейських країн мають певний тип універсального медичного обслуговування. Згідно з визначенням, наданим Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), це означає, що кожен має рівний доступ до якісної медичної допомоги, яка покращує здоров'я пацієнтів, і що звернення за такою допомогою не завдасть фінансової шкоди тим, хто її отримує.

Насправді на всьому континенті існує багато різних систем. Кожна країна придумала свій спосіб організації своїх страхових компаній, лікарів та лікарняних систем. Але незалежно від країни, охорона здоров'я в Європі розроблена з тією ж метою: забезпечити доступ кожної людини до основних медичних послуг. Європейські країни за свою історію випробували майже всі можливі сценарії, звичайно, між країнами досить багато різноманітності і не існує двох однакових систем.

Однією з основних подібностей між системами охорони здоров'я в Європі є те, що сюди включені всі громадяни. Навіть у частково приватизованих системах діє індивідуальні доручення (і суворо виконуються), щоб забезпечити наявність здорових людей у системі, щоб допомогти компенсувати витрати хворих людей. Інша спільність полягає в тому, що охорона здоров'я в Європі (незалежно від системи) значною мірою фінансується за рахунок податків, що стягуються з роботодавців та населення.

Охорона здоров'я в Європі являє собою соціалізовану систему. У цій системі охорони здоров'я, уряд, як правило, контролює страхування та постачальників послуг у цій галузі. Уряд, по суті, є єдиним постачальником медичного страхування. Він також управляє (і володіє) лікарнями та наймає медичних працівників, таких як лікарі. Великобританія, Франція, Італія, Норвегія, Іспанія та Швеція використовують варіанти цієї системи. Кожен

громадянин зарахований до національної системи охорони здоров'я, і значна частина медичних послуг надається безкоштовно лікарями, які працюють в уряді.

У деяких цих країнах є певний простір для діяльності приватних страхових компаній, а для лікарів - приватної практики. Звичайно, лише ті, хто може собі це дозволити, зможуть придбати додаткові поліси або оплатити відвідування лікарів, не працюючих в уряді. У більшості випадків ці правила застосовуються для факультативних процедур, а лікарі є спеціалістами, не включеними до державної системи (хоча в системі є фахівці).

Наприклад, у Франції існує суттєва приватна система, змішана з їхньою статутною системою медичного страхування (SHI). Багато громадян Франції отримують право на отримання ІСО шляхом працевлаштування, але студенти, пенсіонери та безробітні дорослі, які раніше працювали (та їхні сім'ї), отримують право на ШІ в якості пільги. Рідко хто може отримати звільнення від SHI.

Приватне медичне страхування також можна придбати як доповнення до національної системи охорони здоров'я. Ці правила, як правило, допомагають покрити витрати на "доплату за звичайний догляд, виставлення рахунків та догляд за зором та зубами ([що мінімально покривається SHI)". Часто ці поліси купуються через роботодавців і мають різний ступінь якості, що частково залежить від галузі, в якій працює роботодавець. Деякі з них можуть бути дорожчими та забезпечити кращі вигоди, тоді як ті, хто не може собі дозволити таку політику, можуть в кінцевому підсумку платити більше з власної кишені.

Але Франція не хотіла, щоб деякі люди мали можливість отримати кращий догляд, ніж інші - оскільки частина загального охоплення полягає в тому, що всі мають рівний доступ до якісної допомоги. Тож законодавці прийняли закон у 2013 році, щоб допомогти "зменшити нерівність у охопленні, що впливає з різниці в доступі та якості" серед приватних політик.

Закон передбачав, що до 2016 року всі співробітники розподілять витрати (50-50) на страхування, яке фінансується роботодавцем, що допоможе покрити до 125 відсотків витрат на стоматологію та 100 євро витрат на зір (знову ж, як правило, не оплачуються ШІ).

Іншим варіантом охорони здоров'я в Європі є система Німеччини, яка, мабуть, пропонує найбільше варіантів з точки зору приватизації та державних опцій. Працевлаштовані громадяни, які заробляють менше 57 600 євро щорічно (близько 66 900 доларів США), повинні бути зареєстровані в німецькому варіанті державного медичного страхування (як у Франції, що називається обов'язковим медичним страхуванням або SHI). Їх утриманці та подружжя (якщо вони не працюють) також покриваються без додаткових витрат.

Тим, хто заробляє більше цієї суми, дозволяється обійти державну систему для придбання приватного медичного страхування, хоча переважна більшість німців вирішили зберегти державний варіант. Основними винятками з цього правила є самозайняті та державні службовці, які є найбільшими покупцями приватного страхування.

Цей тип системи, по суті, формує концепції охорони здоров'я Medicare, Medicaid та Veterans Affairs. Основне медичне страхування надається урядом, а додаткові поліси можна придбати у приватних страховиків, де це можливо - хоча, оскільки Medicaid призначений для громадян з дуже низьким рівнем доходу, можна припустити, що абітурієнти не зможуть собі дозволити додаткові добавки.

Справедливо сказати, що жодна система не є досконалою. Охорона здоров'я в Європі має сильні сторони, яких не має система України, і навпаки. Кожна країна повинна розробити систему, яка найкраще працює для них, що вимагає часу - а враховуючи, що Україна ще досить молоді в порівнянні з більшістю європейських країн, цілком ймовірно, що нам потрібно пройти довгий шлях у визначенні того, що найкраще працює для нас.

ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ «АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ»

Віталій Оксінь,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
Громадська організація «Академія адміністративно-правових наук»

Розпочнемо з того, що поняття адміністративної процедури вчені формують у вузькому та широкому значеннях. Згідно з першим, адміністративна процедура – це порядок розгляду та вирішення уповноваженим органом державної влади (переважно органом виконавчої влади) конкретних індивідуальних справ, пов'язаних зі зверненнями громадян та організацій до відповідного органу з метою реалізації чи захисту своїх прав і законних інтересів. Адміністративна процедура регулюється законом або підзаконним нормативним актом (порядок розгляду скарг громадян, правила реєстрації юридичних осіб, правила видачі ліцензій, дозволу на носіння, зберігання, перевезення зброї тощо). У більш широкому розумінні адміністративна процедура є порядком здійснення органом виконавчої влади, посадовою особою встановлених для них повноважень (порядок розроблення, обговорення й прийняття правового акта, оформлення документа, що має юридичне значення, порядок прийому особи на державну службу, проходження атестації та оформлення відповідних документів, порядок розгляду матеріалів про заохочення службовців, про притягнення до дисциплінарної відповідальності; порядок оформлення контрольно-наглядової діяльності тощо) [Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 131; Ігонін Р. В., Вікторчук М. В. Поняття та особливості адміністративних процедур. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2019. Вип. 2. С. 182].

Тобто концепт «адміністративна процедура» змістовно наповнено двома термінами. По-перше, процедура, що, як зазначено, є порядком у вчиненні дій для досягнення певного результату. По-друге, термін «адміністративний» в науці тлумачиться як той, що пов'язаний з управлінням, так і той, що покликаний служити. Таке двояке розуміння базової категорії адміністративного права зумовлює існування двох типів правовідносин, що виникають у сфері публічного управління. Це, по-перше, ті відносини, що мають управлінський характер, виникають за ініціативою владарюючих суб'єктів, в яких на приватних осіб покладається здебільшого виконання обов'язків. По-друге, у відносинах з публічною адміністрацією приватні особи реалізують значну частину своїх прав. Ці два типи правовідносин потребують для свого врегулювання відмінних принципів і правил [Бойко І. В.

Адміністративна процедура – поняття, ознаки і види. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків: Право, 2017. Вип. 33. С.116-117].

Як приклад, з позиції І. В. Криворучко, адміністративна процедура за своєю суттю є діяльністю публічної влади, передусім органів публічного управління, що, будучи визначена нормами права, спрямовується на реалізацію прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а виходячи із формальних підходів – порядком послідовно здійснюваних дій та прийнятих рішень щодо розгляду і вирішення адміністративної справи [Криворучко І. В. Принципи здійснення адміністративних процедур органами публічної влади: теоретичні основи визначення та застосування: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2018. С. 6]. Адміністративну процедуру Ю. М. Фролов трактує як встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок розгляду та вирішення органами виконавчої влади та місцевого самоврядування індивідуальних адміністративних справ [Фролов Ю. М. Адміністративні процедури: зміст та особливості. Форум права. 2013. № 3. С. 692]. Р. О. Куйбіда та В. І. Шишкін вважають, що адміністративна процедура – це встановлений законодавством порядок вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ. Оскільки ця діяльність здійснюється публічною адміністрацією з використанням владних повноважень та з урахуванням публічних інтересів, їх ознакою є публічність, а також індивідуальний характер, оскільки рішення в справі стосується конкретних фізичних або юридичних осіб [Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посібник / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ: Старий світ, 2006. С. 174]. І.А. Люк пропонує авторське визначення адміністративної процедури як урегульованого законодавчими актами порядку діяльності уповноваженого на те органу у публічно-правовій сфері щодо розгляду і вирішення конкретних справ з метою забезпечення реалізації прав, свобод, законних інтересів та обов'язків фізичних і юридичних осіб, що завершується прийняттям рішення індивідуального характеру; а також порядок виконання уповноваженим на те органом інших його функцій та повноважень та дії адміністративного органу при оскарженні адміністративних актів, процедурних рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу [Люк І. А. Адміністративно-процедурні засади створення банків в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Київський університет права Національної академії наук України, Київ, 2019. С. 38–39].

Окремо зазначимо, що А. В. Щербою сформульовано визначення адміністративної процедури в органах місцевого самоврядування як урегульованої нормами адміністративно-процесуального права діяльності органів місцевого самоврядування у межах повноважень,

визначених чинним законодавством, спрямованої на реалізацію норм адміністративного матеріального права, а також матеріально-правових норм інших галузей права у процесі вирішення конкретних справ щодо забезпечення прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб [Щерба А. В. Адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. С. 5].

Отже, узагальнюючи вищевказані позиції, на наш погляд, адміністративна процедура вирішення питань місцевого значення в Україні – це регламентована нормами права та внутрішньо-організаційними положеннями процедура процесуальної діяльності органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади та суб'єктів громадянського суспільства щодо зовнішнього та внутрішньо-управлінського вирішення питань місцевого значення шляхом розв'язання індивідуальних адміністративних справ з метою якісного, функціонально-продуктивного та сталого місцевого розвитку конкретної територіальної одиниці і захисту прав та законних публічних інтересів окремих осіб та суспільства.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Богдан Опенько, аспірант АПСВТ
Науковий керівник: Олена Кравченко

На сьогоднішній день порушення авторських прав є однією з гострих проблем для України, оскільки кількість порушень вражає. Дана проблема залишається невирішеною і продовжує наносити серйозну економічну шкоду зарубіжним та українським правовласникам. Законодавство, що існує на сьогодні, вже не здатне охопити ті процеси, які відбуваються в Україні і немає чіткого механізму захисту авторських прав.

Сучасні дослідники у сфері права визначають порушення авторського права як дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди [Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 512 с.]

Звіт 2017 Міжнародного альянсу з інтелектуальної власності (надалі – ІІРА) визначив, що Україна знову потрапила до списку найбільш «піратських» країн, тобто країною особливої уваги, що завдає серйозного економічного збитку США. До списку Міжнародного альянсу інтелектуальної власності цього року, крім України, потрапили також Китай, Чилі, Індія, Мексика, Росія, Тайвань та В'єтнам.

Як зазначається у звіті, Україна з 2015 року залишається країною, де найбільше порушуються права інтелектуальної власності в світі, тому ті самі проблеми, які були підставою для віднесення її до таких країн декілька років тому, залишились і сьогодні. Це: 1) відсутність ефективних і системних засобів боротьби з порушенням авторського права і суміжних прав в Інтернеті; 2) несправедливе, непрозоре адміністрування системи збору авторської винагороди; 3) відсутність механізмів впровадження ліцензійного програмного забезпечення урядовими установами України [Олійник О.С. Права інтелектуальної власності в суспільстві знань. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2008. № 4. С. 81].

Також Звіт ІІРА інформує, що незважаючи на складне політичне становище дії Уряду України недостатні і викликають розчарування у авторів звіту.

Усе це свідчить про низьку правову культуру та правову свідомість у сфері авторського права, що, у свою чергу, веде до численних порушень чинного законодавства, а саме можна виділити наступні проблеми, які потребують нагального вирішення: правовий нігілізм серед

населення; незаконне розповсюдження творів авторів, аудіовізуальних творів, відеоігор, комп'ютерних програм, внаслідок чого порушуються авторські права; невиконання звіту 301 у сфері інтелектуальної власності; відсутність ефективних і системних засобів боротьби з порушенням авторського права в Інтернеті; неоновлюваність законодавства відповідно до потреб суспільства; незначні покарання за порушення авторських прав.

Також однією з основних проблем є відсутність ефективного законодавства для боротьби з порушенням копірайту в мережі Інтернет. Йдеться про наявність в Україні організованих злочинних синдикатів. За інформацією ІПА, в Україні продовжують працювати сайти, на яких розміщений «піратський» контент, зокрема великі торрент-трекери. Також, згідно з дослідженням ІПА, за останні декілька років сайти з незаконно розміщеним контентом спеціально перенесли свої сервери до України.

Усе це свідчить про неякісне функціонування законодавства у сфері інтелектуальної власності та невиконанні зобов'язань взятих Україною відповідно до міжнародних стандартів у даній сфері, тому із метою покращення ситуації в Україні щодо охорони авторських прав ІПА у звіті зазначає рекомендації, необхідні для виконання, до яких варто прислухатись нашій державі, для забезпечення високого рівня захисту авторських прав на території України. А саме:

- поліпшити правове регулювання організацій з колективного управління;
- застосувати кримінальну відповідальність та судове переслідування власників сайтів, які розміщують на безоплатній основі кіно, книги, музику, програмне забезпечення тощо;
- ввести у дію принципи, які б унеможливили використання ліцензій без дозволу правовласників;
- внести зміни до закону про авторське право, закону про телекомунікації та Кодексу про адміністративні правопорушення, з метою сприяння ефективному реагуванню боротьби з інтернет-піратством;
- внести зміни до закону про авторське право, закону про телекомунікації та Кодексу про адміністративні правопорушення, з метою сприяння ефективному реагуванню боротьби з інтернет-піратством, в тому числі: забезпечення правових стимулів для провайдерів, які співпрацюють з правовласниками і ефективно борються з інтернет-піратством; визначитися з переліком послуг, які сприяють порушенню авторського права і суміжних прав або які полегшують таке порушення; забезпечити судову заборону порушень в Інтернет, ввести мито для провайдерів та зобов'язати їх надавати інформацію в правоохоронні органи і

правовласникам;

- ввести адміністративні та митні норми права, які б були орієнтовані проти копіювання кабельного мовлення і ретрансляцію публічного сповіщення на радіо і ТБ [Брижко В. До питання охорони об'єктів і захисту прав у сфері інтелектуальної власності. Вісник Академії управління МВС. 2009. № 3. С. 35-48].

Тому можна помітити, що кількість проблем у сфері інтелектуальної власності вражає, і тому необхідний чіткий механізм, який би реалізував дані пропозиції. Хоча, на сьогоднішній день уже проведено певні заходи, спрямовані на покращення ситуації, серед яких: закрито заводи з виробництва дисків, створено законодавчу базу, завдяки якій організовано необхідні засади для легального виробництва підприємствами виробниками дисків.

Враховуючи вище викладене, можна зробити висновок про те, що нормативно-правові акти, які регулюють питання щодо захисту авторського права, повинні бути переглянуті та оновлені, адже існуючі на сьогодні норми не дають можливості повноцінного та ефективного захисту авторських прав. При такому перегляді також необхідно виправити існуючі проблеми щодо невизначеності деяких ключових понять, неузгодженості вже існуючих норм, а також суперечливості самих нормативно-правових актів, адже все це негативно впливає на розуміння і ускладнює оперування даними термінами у практиці, зокрема при судовому захисті порушеного авторського права.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРЕВАЖНОГО ПРАВА КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

**Сергій Потапенко, аспірант АПСВТ
Науковий керівник: Віктор Кравченко**

31.03.2020 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», який набирає чинності з 01.07.2021 року [Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020р. №2178-10. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059 (дата звернення 03.04.2020)] (закон про обіг земель). Цим нормативним актом внесені зміни до статей 130, 131, 143, 145 Земельного кодексу України [Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 03.04.2020)] (ЗКУ), його перехідні положення доповнені пунктами 6-1, 14-1, 22, пункт 14 виключений, а пункт 15 змінений.

Предметом правового регулювання закону про обіг земель є всі земельні ділянки сільськогосподарського призначення незалежно від виду їх цільового використання, суб'єкти, які можуть набувати право власності на них, порядок набуття права власності на них та їх купівля-продаж, а також запроваджений механізм конфіскації за рішенням суду земельних ділянок сільськогосподарського призначення, право власності на які набуто з порушенням порядку, передбаченого цим законом. Аналізуючи положення закону про обіг земель ми оцінюємо його позитивно, оскільки він частково «зрушив» з місця мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, який був започаткований ще у 2002 році після набрання чинності ЗКУ. Але, на нашу думку, деякі його положення є суперечливими і не узгоджуються з вимогами чинного законодавства України.

Так, частину 2 статті 131 ЗКУ у законі про обіг земель викладено у наступній редакції: «купівля-продаж земельної ділянки здійснюється з дотриманням переважного права на її придбання. Переважне право на придбання земельної ділянки може бути передано його суб'єктом іншій особі, про що такий суб'єкт має письмово повідомити власника земельної ділянки». Перше речення, яке міститься у диспозиції цієї правової норми не викликає жодних зауважень, оскільки воно повністю кореспондується з положеннями статті 9 Закону України

«Про оренду землі» [Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата звернення 03.04.2020)]. А друге містить в собі суперечність та невизначеність. За словником української мови слово «переважний» означає «а, е, який має перевагу над ким-, чим-небудь; основний, панівний» [Словник української мови. Т. 6. АН УРСР. Інститут мовознавства. За ред. І.К. Білодіда. К: «Наукова думка». 1975. С. 133]. Термін «право», у контексті частини 2 статті 131 ЗКУ, вживається у значенні «суб'єктивне право», як міра можливості (дозволеності), яка може бути здійснена або не здійснена її суб'єктом на власний розсуд відповідно до законодавства [Великий енциклопедичний юридичний словник. Друге вид. перероб. допов. За ред. Ю.С. Шмшученка. К: «Юридична думка». 2012. С. 885]. Отже, переважне право це міра можливості (дозволеності) на певні дії, бездіяльність або вимоги до третьої особи на вчинення нею дій (бездіяльності), яка може бути здійснена її суб'єктом в першу чергу по відношенню до інших осіб.

Конструкція «переважне право» застосовується у статті 362 Цивільного кодексу України [Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030435.html (дата звернення 03.04.2020)] (ЦКУ), як переважна (пріоритетна) можливість співвласника у праві спільної часткової власності на купівлю частки у праві спільної часткової власності за ціною та на умовах, оголошених у продажу. Переважне право співвласника припиняється якщо він протягом 30 днів (нерухома річ) або 10 днів (рухома річ) не здійснить його. Зауважимо на тому, що вказана правова норма не передбачає можливості передачі співвласником свого переважного права на купівлю своєї частки іншій особі. Тобто, переважне право або здійснюється цією особою або припиняється у разі його нездійснення. Також зазначена конструкція застосовується у статті 9 Закону України «Про оренду землі», згідно з якою орендар має переважне право на придбання орендованої земельної ділянки у власність у разі її продажу, за умови, що він сплачує ціну, за якою вона продається, а в разі продажу на аукціоні - якщо його пропозиція є рівною з пропозицією, яка є найбільшою із запропонованих учасниками аукціону. При цьому, на орендодавця покладається обов'язок повідомити орендаря в письмовій формі про свій намір продати земельну ділянку третій особі із зазначенням її ціни та інших умов, на яких вона продається. І лише у разі відмови орендаря від свого переважного права на придбання орендованої земельної ділянки до нового власника такої земельної ділянки переходять права та обов'язки орендодавця за договором оренди цієї земельної ділянки.

Відзначимо, ця правова норма також не закріплює за орендарем можливості на

передачу свого переважного права придбання орендованої ним земельної ділянки іншій особі, а у випадку відмови від нього, ця земельна ділянка стає вільним об'єктом цивільного обороту.

Отже, у чинному земельному та цивільному законодавстві України переважне право на купівлю майна (земельної ділянки) визначається, як елемент суб'єктивного права співвласника майна у праві спільної часткової власності та/або орендаря земельної ділянки, яке може бути здійснене лише ним, та яке є невідчужуваним, а тому не може передаватися іншим особам. Виходячи з цього принципу, друге речення частини 2 статті 131 ЗКУ, в редакції закону про обіг земель про те, що «переважне право на придбання земельної ділянки може бути передано його суб'єктом іншій особі...», не в повній мірі відповідає положенням статті 362 ЦКУ і статті 9 Закону України «Про оренду землі», та, з одного боку, містить незавершений механізм правового регулювання, оскільки відсутня правова норма, яка визначає форму правочину відповідно до якого може бути здійснена передача такого права іншій особі. Дане питання є актуальним, оскільки право оренди земельної ділянки по договору оренди землі, відповідно до статті 125 ЗКУ виникає лише після його державної реєстрації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, а тому логічно, що будь-які зміни умов цього договору повинні бути зроблені у такій самій формі. А з іншого боку, воно обмежує право власника орендованої земельної ділянки на її розпорядження, зокрема, у виборі контрагента.

З огляду на вищевикладене, ми приходимо до думки, що положення частини 2 статті 131 ЗКУ, в редакції закону про обіг земель про те, що «переважне право на придбання земельної ділянки може бути передано його суб'єктом іншій особі, про що такий суб'єкт має письмово повідомити власника земельної ділянки» не в повній мірі відповідає положенням статті 362 ЦКУ і статті 9 Закону України «Про оренду землі», містить дисбаланс прав та обов'язків сторін договору оренди землі та не відповідає принципу юридичної визначеності, який є складовою принципу верховенства права, а тому потребує доопрацювання та узгодження з чинним законодавством України, шляхом внесення до нього відповідних змін.

ДОСВІД США ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

**Юрій Тарасюк,
заслужений юрист України,
перший заступник директора КП "Житлоінвестбуд-УКБ"**

Якісне та всебічне вдосконалення адміністративно-правового забезпечення житлового будівництва в Україні неможливо без вивчення зарубіжного досвіду у відповідній сфері. Як слушно відмічає Л.О. Вдовиченко, будь-яке дослідження зарубіжного досвіду функціонування відповідної інституції необхідно проводити беручи до уваги як позитивні, так і негативні аспекти її побудови й організації, що дасть змогу спрогнозувати можливі наслідки побудови та функціонування відповідного інституту в Україні [Вдовиченко Л.О. Адміністративна юстиція у Франції: пропозиції для України. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 340-343.]. Важливість вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання житлового будівництва обумовлюється також і тим, що у більшості західних країн громадяни розглядають придбання житла у власність як інвестицію, їх головне завдання – сприяти тому, щоб вартість квартири не зменшувалася з часом, а за можливості і зростала [Люк А. Суворі правила життя в європейських ОСББ. «Информационное агентство «Украина Коммунальная»: сайт. 06.03.2014 URL: <http://osbb.jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/suvor-pravila-zhittja-u-jevropejskihosbb-36264>.].

При вивченні зарубіжного досвіду в контексті окресленої проблематики передусім слід звернути увагу на Сполучені Штати Америки (далі – США). Важливим законодавчим актом цієї країни, що вирішує питання житла, є Національний закон про житло 1934 року, яким було засновано Федеральне управління житлом ("FHA"), а згодом – Федеральна національна іпотечна асоціація у 1937 році. Хоча ці заходи стимулювали житлове будівництво в США, втім стабілізувати ринок житла для американців із середнім рівнем доходу так і не вдалось. Як результат, Закон про житло 1937 року (також відомий як Закон Стігалла) встановив першу в країні систему державного житлового будівництва, де федеральний уряд надав фінансування місцевим органам державної влади. Тому всі оперативні рішення були делеговані громадськості за допомогою цієї програми. Значна частина доступного житлового фонду зосередилася в районах з низьким рівнем доходу, що продовжило існуючі моделі расової дискримінації. Примітно, що Закон 1937 року посилався на створення робочих місць як на першу мету, а другою – було житло. Слід звернути увагу на Закон «Про справедливе житлове забезпечення». Він був вперше представлений

Конгресу в 1966 році насамперед для вирішення питань расової дискримінації при оренді і продажу житла. Протягом наступних двох років члени Палати представників і Сенату розглядали законопроект кілька разів, але в кожному разі він не отримав необхідної підтримки для прийняття. Водночас тиск на федеральний уряд з метою прийняття законопроекту здійснювали такі організації, як Національна асоціація по поліпшенню положення кольорових людей (NAACP), Американський форум GI і Національний комітет проти дискримінації в житловій сфері. Ці та інші групи були обурені тим, що сім'ї афроамериканських солдатів, загиблих у В'єтнамі, стикаються з дискримінацією в питаннях, що стосуються житла. У Конгресі США сенатор-республіканець Едвард Брук (перший афроамериканський сенатор з часів Реконструкції) та сенатор-демократ Едвард Кеннеді (обидва з Массачусетса) підтримали закон. 11.04.1968, через сім днів після вбивства Кінга, Конгрес нарешті прийняв Закон про справедливе житлове забезпечення [Fair Housing Act / United States. 1968. URL: <https://www.britannica.com/topic/Fair-Housing-Act>].

Сьогодні всі штати США, крім Міссісіпі і Округу Колумбія, прийняли свої власні закони про справедливе житлове забезпечення, оскільки федеральне управління житлового будівництва забезпечує мінімальний рівень захисту вразливих груп населення. Станом на 01.08.2017 у 8 штатах введено обов'язок сприяти дотриманню справедливих житлових умов, а в 20 штатах і окрузі Колумбія заборонені репресалії проти окремих осіб за відстоювання своїх справедливих житлових прав. Захищені класи з точки зору джерела доходу (13 штатів і округ Колумбія) і статусу домашнього насильства (3 штату і округ Колумбія) – це два приклади спроб законодавчих органів штатів розширити гарантії проти дискримінаційної поведінки, що надаються певним вразливим групам населення. Сорок один штат і округ Колумбія дозволяють накладення штрафів за порушення закону штату про справедливе житлове забезпечення, а 10 штатів і округ Колумбія дозволяють навіть тюремне заключення за порушення цих законів.

У будівельній галузі США роль регулюючого суб'єкта в державному масштабі виконує, насамперед, створене у 1965 р. Міністерство житлового будівництва і міського розвитку, задачею якого є координація будівництва об'єктів, що фінансуються з федерального бюджету, а також будівництва приватних житлових будинків, що кредитуються з цього бюджету [Козин О.М. Досвід провідних країн світу в управлінні будівельною галуззю. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/5/02.pdf>; Стукаленко О.В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. Науковий вісник Херсонського

державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2(2). С. 112-115.]. На це міністерство покладені важливі завдання з реалізації програм із оздоровлення соціального середовища громад, охорони міських центральних парків від занепаду, сприяння посиленню ролі громад у вирішенні проблем міста та житлового забезпечення. Безпосередній вплив на підтримку сприятливого клімату громади має також Міністерство праці, яке несе відповідальність за підтримку стабільного ринку працевлаштування в США. Програми цього міністерства спрямовані на підтримку тренінгових програм, забезпечення належними умовами праці, встановлення мінімальних вимог до оплати праці, протидію проявам дискримінації на робочому місці [Система державного управління Сполучених Штатів Америки: досвід для України / уклад. Л.В. Примаченко; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.В. Загороднюка. К.: НАДУ, 2011. 52 с.].

Велику роль у регулюванні будівельної галузі грають Корпус військових інженерів, будівельні асоціації і товариства (наприклад, Асоціація американських генеральних підрядчиків, Асоціація американських субпідрядників, Асоціація американських архітекторів, Американське товариство інженерів цивільного будівництва). Зазначені асоціації існують за рахунок відрахувань будівельних фірм. Вони розробляють і видають різні нормативні документи, інструкції і положення, пропагують передовий досвід, організують семінари, симпозіуми і конференції, школи і курси підвищення кваліфікації, виступають у ролі консультантів урядових органів, випускають спеціальні журнали [Козин О.М. Досвід провідних країн світу в управлінні будівельною галуззю. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/5/02.pdf>; Стукаленко О.В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2(2). С. 112-115.]. З питань розвитку міста партнером Міністерства житлового забезпечення та міського розвитку виступає Міністерство внутрішніх справ, яке відповідає за природні ресурси США та землі федерального підпорядкування. Важливу групу природних ресурсів утворюють заповідники, водно-болотяні угіддя, нерестилища для риби, національні парки, береги річок, морські узбережжя, зони відпочинку. Окремі структурні підрозділи міністерства здійснюють догляд за землею та її ресурсами, організують меліораційні роботи в напівпустельних штатах.

Під керівництво Міністерства внутрішніх справ потрапляють також територіальні володіння США, такі як Вірджинські острови, Гуам, Американське Самоа, Північні Маріанські острови, Федеративні Штати Мікронезії та Палау, а також острови Маршала [Система державного управління Сполучених Штатів Америки: досвід для України / уклад. Л.В. Примаченко; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.В. Загороднюка. К.: НАДУ, 2011. 52 с.].

Зауважимо, що система адміністративно-правового регулювання та нагляду у будівельній галузі на регіональному рівні зумовлена адміністративно-територіальним поділом США. Уповноважені органи муніципалітету – Департаменти будівництва – знаходяться на рівні селищ міського типу (англ. town) та селищ (англ. township). До складу останніх входять інспектор з будівництва споруд, службовець по зонуванню та клерки, тобто допоміжний персонал, які діють на підставі місцевих будівельних кодексів, прийнятих на основі Міжнародного будівельного кодексу. В обов'язки інспектора з будівництва споруд входить розгляд наданих проектів будівництва на відповідність до положень місцевого будівельного кодексу, видача дозволу на початок робіт, а також реєстрація ліцензії підрядчиків, які підтверджують їхню професійну кваліфікацію [Стукаленко О.В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2(2). С. 112-115.]. Ліцензії на проведення будівельних робіт видаються залежно від напрямку діяльності федеральними або місцевими органами публічної влади. З метою їх отримання підрядчику слід здати спеціалізований екзамен і надати документацію щодо фінансової спроможності та сплати всіх необхідних податків і зборів. Водночас отримання ліцензії на здійснення сантехнічних та електротехнічних робіт потребує закінчення піврічних курсів, здачі екзамену, а також 3-річного стажу на відповідній роботі. За продовження ліцензії щорічно стягується плата у розмірі до 1,5% від вартості виконаних робіт [Стукаленко О.В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2(2). С. 112-115.].

При дослідженні досвіду США варто звернути увагу на недоліки, які існують у цій країні у сфері житлового будівництва, зокрема: по-перше, занадто дороге житло, яке є недоступним для небагатих верств населення; по-друге, занадто жорстка державна політика у відповідній сфері. Що ж стосується позитивних моментів у сфері правового регулювання житлового будівництва в цій країні (які можуть бути корисними для використання в Україні), то серед таких аспектів слід відзначити доволі змістовне законодавче регулювання житлового будівництва, що передусім пояснюється довготривалими національними традиціями. Не можна також не відмітити, що законодавством охоплюється широкий спектр правовідносин у цій сфері. Як позитивний досвід слід відмітити діяльність уповноважених органів державної влади, які представлені не лише спеціальними інституціями, а й, наприклад, правоохоронними органами, зокрема поліцією, а також окремими військовими формуваннями.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ З ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Олексій Чепов,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
Науковий керівник: Олексій Піддубний

Можливість законодавчого закріплення визначення фізичних осіб, юридичних осіб, колективних суб'єктів без статусу юридичної особи учасниками публічних земельних правовідносин, відкриває можливість оскаржувати їх рішення, роботу чи бездіяльність до адміністративного суду.

Проте, слід наголосити, що чинна правова норма щодо суб'єкта владних повноважень як про обов'язкового учасника публічних земельних правовідносин (публічно-правових відносин) шкодить можливості чи ускладнює залучення відповідачем в адміністративній справі учасників земельних правовідносин, які не є по своїй природі суб'єктами владних повноважень - приватних фізичних осіб, представників самоврядних професій, юридичних осіб приватного права [Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07 2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, Ст.446, Ст.2].

Тим самим, задіяння учасників до земельних правовідносин здійснюється через їхню потребу в учиненні права чи виконанні юридичного обов'язку щодо землі, земельної ділянки чи адміністративного акта, ухваленого суб'єктом публічної адміністрації (суб'єктом владних повноважень) щодо землі, земельної ділянки.

Тобто, земля, земельна ділянка, адміністративні акти суб'єктів владних повноважень, ухвалені щодо землі, земельної ділянки, бездіяльність цих суб'єктів виступають об'єктом земельних правовідносин.

Звідси можна виокремити, що об'єктом земельних правовідносин, що відносяться до юрисдикції адміністративних судів, вважаються адміністративні акти суб'єктів публічної адміністрації, тобто їх рішення, розпорядження, постанова, різного роду приписи.

Земельні права можуть зазнавати порушень з боку не тільки рівноправних суб'єктів, але й суб'єктів владних повноважень, що виділяє цей предмет правовідносин в окрему категорію.

Тому, відповідна правова оцінка та законодавчо врегульоване визначення такого предмета правовідносин сприяє правильному визначенню належного способу захисту суб'єктивних публічних прав, свобод та інтересів зацікавлених суб'єктів.

Такими способами захисту суб'єктивних публічних прав, свобод та інтересів на сьогодні є адміністративне оскарження та судовий захист. Земельним кодексом України передбачено, що земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин. Винятково судом вирішуються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, а також спори щодо розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей [Земельний Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, Ст.27., Ст. 158].

Точне розуміння того, що є предметом земельних правовідносин і в якій мірі їх об'єкт, будучи предметом спору, стає предметом спірних адміністративних правовідносин, дозволяє правильно визначити вид судової юрисдикції, котра поширюється на конкретні земельні правовідносини, а також спосіб і стратегію поведінки осіб, що беруть участь у справі, адміністративного суду.

Чітке розуміння об'єкта відносин у земельній сфері сприяє ясно висвітлити предмет, підставу та зміст позову, поданого до суду у зв'язку із суперечкою щодо земельних правовідносин та спосіб судового захисту, який доцільно обрати для захисту суб'єктивних публічних прав, свобод, інтересів.

Належне правове закріплення усіх складових земельних правовідносин дозволяє правильно розподіляти права і обов'язки між їх суб'єктами, сприяє прийняттю справедливих за змістом судових рішень щодо прав та обов'язків учасників спірних земельних правовідносин.

В цілому, земельні правовідносини говорять не тільки про існування земельного права, яке нині прийнято вважати комплексною галуззю права [Мірошниченко А.М. Земельне право України: підручник. 3-тє видання, допов. і перероб. / А. М. Мірошниченко. К.: Алерта, 2013. С. 27.; Правова доктрина України: у 5 т. Т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев [та ін.]; за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Х. : Право, 2013. С. 640, 641], а саме про публічне земельне право, яке, свого роду, є продовження особливого адміністративного права.

Поділяти таку думку однозначно ми не можемо, оскільки тоді виникають питання щодо єдності предмета земельного права, але захист земельних прав громадян адміністративно-правовими засобами становить собою окремі правовідносини, з яскраво

вираженим адміністративно-правовим елементом, що завжди слід брати до уваги, вивчаючи їхню специфіку.

Тим самим, як окреслювалося вище, про земельні правовідносини як предмет юрисдикції адміністративних судів, можна говорити при наявності у них таких характерних критеріїв [Бевзенко В.М. Адміністративна юрисдикція: поняття, сутність, проблеми відмежування. Вісник Вищого адміністративного судочинства України. 2013. №3. С. 39-53] як:

- публічно-правові (адміністративні) відносини;
- суб'єкт публічної адміністрації (суб'єкт владних повноважень) або фізична особа, юридична особа публічного приватного права, котрі наділені адміністративними повноваженнями;
- здійснення певного виду адміністративної діяльності суб'єктом публічної адміністрації (державне управління й регулювання; укладання та виконання адміністративних договорів; надання адміністративних послуг; застосування заходів адміністративного примусу; здійснення внутрішніх і зовнішніх організаційних заходів [Бевзенко В.М. Участь в адміністративному судочинстві України суб'єктів владних повноважень: правові засади, підстави та форми: монографія. К.: Прецедент, 2010. С. 99, 100]);
- адміністративне законодавство, котре врегульовує спірні публічно-правові (адміністративні) правовідносини;
- здійснення адміністративного права (спір про адміністративне право).

Варто також, досліджуючи адміністративне судочинство у спорах, що виникають між суб'єктами владних повноважень та громадянами і юридичними особами у сфері землекористування, розкрити сам механізм реалізації заходів адміністративної відповідальності.

Свого часу механізм реалізації заходів адміністративної відповідальності досліджували ряд вітчизняних науковців [Белікова О.В. Механізм реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері земельних відносин в Україні. Адміністративне право і процес. 2013. № 4(6). С. 132-139., С. 132], а також були розглянуті адміністративно-правові засоби охорони земельних відносин [Мірошніченко О. С. Адміністративно-правові засоби охорони земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. / О.С. Мірошніченко. Х., 2005. 23 с.].

Здійснення дотримання приписів нормативно-правових актів у галузі земельних відносин, напряму залежить від наявності правового зв'язку між приписами і можливістю їх практичної реалізації.

Не зважаючи на те, що громадяни країни повинні виконувати приписи, передбачені земельним законодавством, однак у суспільстві завжди присутні особи, які вчиняють правопорушення у сфері земельних відносин.

Тому, вони повинні нести юридичну відповідальність, встановлену нормативно-правовими актами України.

Правова відповідальність є однією з передумов забезпечення законності у сфері охорони та раціонального використання земельних ресурсів та націлена на попередження протиправних вчинків, установлення законності, покарання правопорушників та відшкодування заподіяної шкоди.

Так як земельне законодавство не містить власних засобів впливу, це створює необхідність використання адміністративно-правових та інших методів вирішення відповідних суперечностей.

Земельний кодекс України передбачає, що громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства [Земельний Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, Ст.27.].

Науковці наголошують, що земельне законодавство визначає лише загальний зміст правопорушення, не окреслюючи його склад. Тому, оцінюючи відповідне правопорушення, з метою відкриття провадження щодо юридичної відповідальності, уповноважена особа повинна дати правову оцінку кожного з елементів складу правопорушення і зробити висновок, нормами якої галузі права передбачена юридична відповідальність [Семчик В.І. До питання про механізм реалізації права на землю громадянами та юридичними особами. Право України. 2009. № 9. С. 6-10., С. 8].

Такий підхід до застосування відповідальності у сфері земельних правовідносин, наводить на думку про залежність земельного законодавства від норм правового регулювання інших галузей.

Існують такі види адміністративних земельних правовідносин: відносини між фізичними, юридичними особами приватного і публічного права та суб'єктами публічної адміністрації (суб'єктами владних повноважень); формалізовані відносини, передбачені законодавством та неформалізовані відносини (відносини взаємодії, взаємовідносини) між суб'єктами публічної адміністрації (суб'єктами владних повноважень); відносини між приватними особами - фізичними, юридичними приватними особами.

Отже, земельні правовідносини регулюються як адміністративним законодавством,

так і законодавством, котре в собі містить норми публічного і приватного права. Земельний кодекс України є яскравим прикладом нормативного акту, що поєднує у собі норми публічного та приватного права.

Загалом, про земельні правовідносини, які належать до адміністративної юрисдикції, можна судити лише за наявної сукупності п'яти критеріїв адміністративної юрисдикції. Відповідно, критеріями адміністративної юрисдикції є: публічно-правові відносини; рішення, дії, бездіяльність суб'єктів владних повноважень або виконання носіями публічних повноважень обов'язків, передбачених законодавством; присутність у спірних правовідносинах суб'єкта владних повноважень, суб'єкта делегованих повноважень або носія публічних повноважень; здійснення суб'єктом адміністративного повноваження, спір про право чи обов'язок у сфері публічного адміністрування; законодавство, яке закріплює повноваження суб'єктів у сфері публічного адміністрування (адміністративне законодавство чи адміністративна норма, якими врегульовано спірні правовідносини).

А отже, релятивістським стає питання про співвідношення галузевого правового регулювання у випадках, коли правовідносини складаються щодо адміністративно-правового регулювання охорони земельних прав. За предметним критерієм це земельні правовідносини, і водночас за суб'єктним критерієм це є адміністративні правовідносини, і безперечно входять до предмету адміністративного права.

Секція 2

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРОДУКТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ

Вадим Круківський, аспірант АПСВТ
Науковий керівник: Ігор Чорнодід

На сьогодні завдяки зусиллям вітчизняних і зарубіжних вчених методологічні питання оцінки орних земель за придатністю для вирощування сільськогосподарських культур, принципи бонітування ґрунтів та їх агровиробничої класифікації опрацьовані досить детально. В Україні та за кордоном проведено фундаментальні дослідження із визначення критеріїв якісної оцінки орних земель і шкал бонітування ґрунтів, агроґрунтового і агроекологічного районування, створення агроґрунтових карт територій різного масштабу.

Методологічні засади оптимізації сільськогосподарського землекористування, орієнтованого на дотримання екологічного та економічного балансу, а також наукові основи оптимізації стану земельних ресурсів викладені в працях Д.С. Добряка, І.П. Ковальчука, Н.Я. Новаковського, А.М. Третяка, О.П. Канаша, В.М. Кривова, В.М. Будзяка, Є.А. Дунаєвої та інших вчених. Розвитку теоретико-методологічних засад економічної оцінки земель присвячені роботи А. С. Даниленка, Ю. Ф. Дехтяренка, А. Г. Мартина, М. Г. Ступеня, А. М. Третяка, Г. В. Черевка, Г. Д. Гуцуляка, Д. С. Добряка, О. С. Дороша, О. Ф. Ковалишина та інших вчених. Теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання ризиків землекористування у сільському господарстві, у т.ч. екологічних ризиків, розглядаються у роботах В. Г. Андрійчука, І.П. Ковальчука, Л. Бауера, В. Н. Башкіна, О. О. Білопільської, Є. В. Коваленка, Р. М. Сухоставця, В. Я. Гуменюка, Г. Ю. Міщука, О. О. Олійник, А. О. Кошеля, Х. Р. Василишина, А. М. Кадацької, В. В. Чепурка та інших вчених. Значна увага в розв'язанні комплексної проблеми оцінки земель приділена розробленню теорії оцінювання продуктивного потенціалу сільськогосподарських угідь (Бутенко Є.В., Кривов В.М., Євсюков Т.О., Мартин А.Г., Аврашко Н.В., Сулін М.О. та ін.).

Під продуктивним потенціалом земель розуміють поєднання властивостей землі і природних умов, що формується під впливом людського суспільства, і визначає характер раціонального використання земельної ділянки в сфері розширеного відтворення [Бегей С.В., Шувар І.А. Екологічне землеробство: Підручник. Львів: Новий світ-2000. 2007. 429 с.]. Продуктивний потенціал – інтегральна характеристика придатності земель для їх ефективного використання під сільськогосподарські угіддя. Цей показник не є сталою характеристикою. Значення продуктивного потенціалу змінюються у процесі освоєння і використання земель, що проявляється у підвищенні або зниженні родючості ґрунтів, рівнів і якості урожаю сільськогосподарських культур.

Методика оцінювання продуктивного потенціалу земель, яка запроваджена в Україні, включає дві основні складові – якісну оцінку ґрунтів та характеристику агрофітотехнологій. Загальна система показників якості (родючості) ґрунтів охоплює: баланс гумусу, баланс поживних речовин, кислотно-лужний режим, сольовий режим, окислювально-відновний режим, фізичні та водно-фізичні властивості, поживний режим (макро- та мікроелементів), біологічну активність, санітарно-гігієнічний стан (забрудненість пестицидами, важкими металами, токсикантами тощо). На сьогодні однією з основних проблем ґрунтознавчої і агрономічної наук є створення системи оптимальних рівнів показників родючості ґрунтів, які отримали назву «моделей родючості» [Екологічні проблеми землеробства / За ред. І.Д. Примака. К.: Центр учбової літератури. 2010. – 456 с.]. Модель родючості – це сукупність агрономічно важливих властивостей ґрунтів, які забезпечують певний рівень продуктивності посівів. Оптимальні параметри показників родючості встановлюються для кожного типу ґрунту за даними тривалих багаторічних дослідів і обстежень. Шляхом моделювання родючості ґрунтів створюються еталони, порівняно з якими можна оцінювати їх реальну родючість.

Сучасні агрофітотехнології є комплексом технологічних операцій з управління продуктивними процесами сільськогосподарських культур в штучних екосистемах (агроценозах) з метою досягнення прогнозованої врожайності і якості продукції при забезпеченні екологічної безпеки та певної економічної ефективності [В.Є. Бутенко, Харитоненко Р.А. Продуктивний потенціал земель та принципи його оцінки в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. №1. 2017. С. 59-65]. Залежно від ступеню і якості «зовнішнього» регулювання продукційного процесу в посівах з метою більш повної реалізації їх біологічного потенціалу і отримання максимально можливого урожаю високої якості агрофітотехнології поділяються на екстенсивні, нормальні, інтенсивні та високоінтенсивні. Основними підходами до інтенсифікації землеробства є: вирощування

високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, застосування добрив і засобів захисту посівів від бур'янів, хвороб, шкідників, окультуреність ґрунтів, запровадження ґрунтозахисних систем землеробства, використання високоточної техніки та інформаційних технологій, мінімізація екологічних ризиків. Крім того, на сьогодні у світі бурхливо розвивається напрямок точного землеробства, який базується на використанні ГІС-технологій і дозволяє враховувати ґрунтові, орографічні, агрометеорологічні, агрогідрологічні, агрохімічні та інші відмінності в межах одного поля. Кількісними показниками ефективності агрофітотехнологій можна вважати категорії економічної родючості, які відображають фактичний потенціал продуктивності сільськогосподарських угідь за показниками рівнів урожайності та валового збору сільськогосподарських культур.

У сучасних умовах особливої значущості при реалізації методики оцінки продуктивного потенціалу сільськогосподарських угідь набуває його вираження в економічних категоріях. Основні показники економічної оцінки орних земель призначені для аналізу не лише їх екологічної, а й суспільно-економічної цінності. До них належать: вартість валової продукції, окупність витрат, диференціальний рентний дохід, витрати на відновлення родючості ґрунтів та ін. [Коренюк П., Чмуленко Н. Методика оцінки ефективності використання та відтворення продуктивних угідь сільськогосподарських підприємств. Економіка природокористування. №1. 2012 р. С.47-50]. Вказані характеристики є показниками економічної родючості ґрунтів і відображають потенціал сільськогосподарських земель як природного ресурсу та головного засобу виробництва.

Отже, комплексне оцінювання продуктивного потенціалу сільськогосподарських угідь полягає у врахуванні критеріїв якісної оцінки ґрунтів, характеристик агрофітотехнологій та економічних показників виробничих ефектів.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Денис Козаченко, аспірант АПСВТ
Науковий керівник: Руслан Буряк

Якість продукції – це складний соціально-економічний феномен, в якому фокусується переплетення інтересів споживача та виробника. На успіх на ринку, тобто на успіх у споживача можуть розраховувати тільки ті виробники, які спроможні оперативно задовольняти потреби споживачів. Виграш конкретному виробникові забезпечують переваги його системи управління якістю. Через це в розвинутих країнах світу протягом декількох десятиків років економічну конкуренцію поступово витісняла конкуренція стратегій розвитку виробництва та конкуренція систем забезпечення якості продукції та послуг. Тривалість цього процесу свідчить про те, що від усвідомлення проблеми до фактичного розв'язання її довелося пройти нелегкий шлях. Його наслідком є той факт, що системи управління якістю продукції в наш час сприймаються підприємствами, що конкурують, як активна складова їхнього виробничого потенціалу.

Для успішного управління організацією і забезпечення її функціонування, управління нею повинно бути систематичним і прозорим. Успіху можна досягти завдяки впровадженню та актуалізації системи управління, спрямованої на постійне поліпшення результативності та ефективності діяльності організації з урахуванням потреб зацікавлених сторін.

Для розуміння розвитку процесу управління якістю розглянемо досвід провідних країн світу.

Японський досвід в сфері управління якістю. До кінця 60-х років XX століття продукція японських підприємств на світовому ринку не відрізнялася високою якістю. Низька якість японської продукції позначалася на її конкурентоздатності, а, отже, на прибутках.

Тому, починаючи з цього часу, японська промисловість якнайактивніше почала впроваджувати два напрямки у сфері управління якістю. Обидва ці напрямки виявилися дуже плідними і дуже добре доповнювали один одного. Перший напрямок пов'язаний з ім'ям американського фахівця з управління якістю – Едварда Демінга.

На японських підприємствах була успішно впроваджена циклічна модель управління якістю PDCA – так званий цикл Демінга, що стосувався проектування, виробництва, збуту продукції, аналізу і змін щодо підвищення рівня якості - цикл PDCA "планування - виконання - перевірка - коригувальний вплив" (plan - do - check - action), які впливають з його (аналізу)

результатів [Шаповал М.І. Менеджмент якості. Підручник. 3-тє вид., випр. і доп К.: Т-во «Знання», КОО, 2007., С. 59].

Другий напрямок пов'язано з розробкою функції якості (РФЯ) і був уведений наприкінці 60-х років професором Йоджи Акао. Застосовувався більшістю з 135 японських виробників до кінця 80-х років ХХ сторіччя.

РФЯ являє собою включення якості, надійності, технології і витрат таким чином, аби конструктивні параметри виробу надавали користувачам очікувані вигоди та задоволення.

Об'єднання такого ставлення до праці з широким упровадженням наукових розробок у сфері управління і технологій, високим ступенем комп'ютеризації всіх операцій управління (контролю й аналізу) виробництвом стало основною причиною високої конкурентоздатності японських товарів на світових ринках.

Досвід управління якістю на підприємствах США. Промисловість США в 40-50-х роках, орієнтована на масове виробництво різного роду товарів (автомобілі, холодильники, телевізори, радіоприймачі), випускала продукцію невисокої якості. Тому серйозною проблемою для промисловості США були великі незаплановані витрати внаслідок низької якості продукції. Ці витрати склали до 30% від загального обсягу витрат на виробництво, вони були пов'язані з усуненням виявлених дефектів при гарантійному обслуговуванні виробленої продукції. Тому багато економістів США вважали низьку якість продукції, що випускається, головним гальмом зростання продуктивності праці і конкурентоздатності американської продукції. У цей же час навіть у провідних американських компаніях, у яких якість продукції вважалася основною метою, розглядали якість як засіб зменшення витрат на виробництво, а не спосіб задоволення потреб споживачів.

До того часу поки на ринок США в середині 70-х років не ринув потік дешевих і високоякісних товарів з Японії, даним проблемам не приділялось достатньо уваги.

Боротьба за якість стала національною програмою. Одна з головних задач загальнонаціональної компанії за підвищення якості – домогтися реалізації гасла "Якість - насамперед!". Під цим гаслом проводяться місячники якості, конгрес США заснував національні премії за видатні досягнення у сфері підвищення якості.

Менеджери багатьох підприємств зрозуміли, що якість у першу чергу залежить від людей (робітників та службовців компанії). Тому питання мотивації їхньої діяльності стає головним.

У той же час у США розроблялися теоретичні основи підвищення якості продукції. Одним з найвідоміших розробників був Едвард Демінг. Однак його теоретичні розробки

вперше практично були реалізовані в Японії.

За рахунок вжитих заходів для забезпечення підвищення якості продукції в американських компаніях покращилися не тільки якісні показники промислової продукції, але й змінилося ставлення до споживача. На практиці стало реалізовуватися гасло: "Споживач завжди правий!". Це стало додатковим стимулом підвищення якості продукції. Вжиті в США заходи, спрямовані на постійне підвищення якості продукції, позначитися на ліквідації розриву в рівні якості між продукцією Японії і США.

Вагомий вклад в розробку теоретичних та практичних аспектів управління якістю діяльності зробив Джеймс Харрінгтон – відомий американський фахівець з питань управління якістю, який мав багаторічний досвід практичної діяльності в цій сфері [Джеймс Харрінгтон. Управление качеством в американских корпорациях: Сокр. Пер. с англ./Авт. вступ. ст. и науч. Ред. Л.А. Конарева. М.: Экономика, 1990. 272 с.].

Інтеграція у світові структури накладає на органи виконавчої влади і на кожного виробника завдання застосовувати такі регульовані норми для підвищення якості своєї продукції, які б забезпечували ринковий попит на продукцію й однозначно створювали умови для зацікавленості інвесторів у капіталовкладеннях у вітчизняне виробництво та у розвитку партнерства з виробниками України [Українська асоціація досконалості та якості. URL: <https://uaq.org.ua/> (дата звернення 14.04.2020)].

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КРИЗИ

Владислав Шапалов, аспірант АПСВТ
Науковий керівник: Олена Бабічева

В останні роки туризм в Україні почав відновлюватись після кризи 2013-2014 років. Високими темпами зростає виїзний туризм, поступово збільшувалась кількість іноземних туристів. Про усвідомлення потенціалу розвитку вітчизняного туризму та його ролі як фактору економічного зростання в країні свідчить розробка державної стратегії галузі, створення Держагенції із розвитку туризму. В 2020 р. планувалось виділити державне фінансування у розмірі 240 млн. гривень на розвиток внутрішнього туризму, створення туристичної інфраструктури, промоцію українських туристичних продуктів у світі та підвищення рівня туристичного сервісу в Україні.

Однак пандемія COVID-19, карантин, закриття кордонів зумовили зупинку туристичної галузі, значні збитки та втрати для економіки, скорочення, а часто і закриття державних програм фінансування (як в Україні). Станом на 7 квітня Всесвітня туристична організація (UNWTO) оцінила зниження туристичної активності в 2020 році на 20-30%, в результаті чого світова економіка недоотримає від \$30 млрд до \$50 млрд. З 2000 року цьогорічна криза – третя і сама масштабна по частині негативної динаміки: перше зниження міжнародних прибуттів (на 0,4%) сталося в 2004 році під час епідемії SARS, друге (на 4%) – в наслідок глобальної економічної кризи в 2009 році - і все це, звичайно ж, не іде ні в яке порівняння з теперішніми цифрами. За прогнозами UNWTO, зниження числа туристів буде зберігатись наступні 5-7 років, при цьому тільки в світові авіації упущена вигода в 2020 році у порівнянні з 2019 роком складе 38%, або \$252 млрд. [<https://style.rbc.ru/impressions/5e8c609a9a79477c5afb2336>].

За оцінками уряду в Україні втрати туристичної галузі лише від імпорту та експорту послуг, пов'язаних з подорожами перевищать 1,5 млрд доларів США. Щоб підтримати відновлення галузі розроблений і поданий в Верховну раду законопроект, що передбачає податкові пільги для підприємств галузі, а саме: звільнення операцій з надання туристичних послуг від сплати податку на додану вартість (ПДВ), податку на прибуток та ЄСВ, земельного податку та податку на нежитлову нерухомість; скасування туристичного збору до кінця 2020 року; податкові пільги на оплату оренди та землю державної та комунальної власності [<https://www.kmu.gov.ua/news/svitlana-fomenko-derzhava-maye-stabilizuvati-robotu->

turistichnih-pidpriyemstv)]. І хоча задекларованою ціллю цього законопроекту є захист туристичних підприємств від масових банкрутств, використати податкові пільги зможуть лише підприємства, що не мають значних боргів і зможуть працювати, адаптувавшись до нових умов.

Ретроспективний аналіз свідчить, що туристична галузь при будь-яких кризах страждає першою, але завжди першою і виходить з них. Для багатьох українських підприємств це вже третя криза за останні 12 років. Складністю та особливістю поточної кризи є відсутність досвіду та стратегії відновлення туристичної галузі в умовах пандемії. Тривалі та жорсткі карантинні заходи призведуть до суттєвих змін споживчої поведінки, зростання вимог до безпеки, санітарних та сервісних умов, але й «накопичення» відкладеного попиту. Саме зараз відкриваються додаткові можливості для розвитку внутрішнього туризму і, в першу чергу, зеленого туризму. Вже зараз до виходу з карантину компанії мають зосередитись на створенні нових туристичних продуктів з урахуванням нових потреб, використовувати зростання часу присутності українців в мережі інтернет та залучення нових верств користувачів інтернету. Саме за рахунок інтернет технологій успішні туристичні компанії формують попит на новий продукт, підтримують зв'язок з існуючою клієнтською базою, зацікавлюють та залучають нових споживачів.

Основна запорука розвитку туристичної індустрії – це створення конкурентоспроможного на міжнародному та національному ринках туристичного продукту, який може максимально задовольнити за рахунок залучення інновацій.

Найважливішими темами для туристичної індустрії стане питання діджиталізації, розширення та вдосконалення використання інформаційних технологій. Аналіз показав наявність певних проблем в інформаційно-комунікаційній сфері вітчизняної туріндустрії. По-перше, недостатній рівень використання інтернет комунікацій. Не всі туристичні компанії та суб'єкти ринку використовують сучасні можливості сайтів, деякі з них подають обмежену, часто неактуальну інформацію, не націлену на розвиток туризму в регіоні. По-друге, недостатній рівень обізнаності в інформаційних технологіях та їх сучасних можливостях. По-третє, невикористання сучасних CRM систем, електронних розсилок з метою підтримки відносин з клієнтами та просування власних турпродуктів, обмежене використання соціальних мереж. По-четверте, відсутність державної електронної системи забезпечення туристів швидкою актуальною інформацією про попит, пропозицію, ціни, тарифи та інше. Сьогодні органи державного та місцевого управління, галузеві асоціації мають докладати зусилля для вирішення цих проблем, централізовано створювати інформаційно-комунікаційні ресурси для просування туристичних дестинацій та послуг, інвестувати в

розвиток інформаційної інфраструктури та поширення знань в сфері інформаційних технологій, підвищення стандартів обслуговування, популяризації кращих бізнес-практик в туристичній індустрії.

Україна має широкі можливості для розвитку туристичної індустрії: вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, унікальні природні та рекреаційні ресурси, культурно-історичну спадщину, розгалужену санаторно-курортну систему. Всі ці фактори за умови їх продуманого використання можуть забезпечити пропозицію конкурентного вітчизняного туристичного продукту.

Секція 3

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОГО ПОСТУПУ

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД КЛІЄНТІВ З ГРУП НАЙВИЩОГО РИЗИКУ ЯК ЧИННИК ЇХНЬОГО ДОСТУПУ ДО ВІЛ-ПОСЛУГ (ЗА ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАХІВЦІВ ПРОФІЛЬНИХ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ)

Ірина Пикало, аспірантка АПСВТ

Наук. керівники: Олена Карагодіна, Сергій Дворяк

Соціальна робота в Україні знаходиться в стадії свого розвитку та становлення.

Незважаючи на численні фінансові та кадрові труднощі, низький рівень престижу професії потреби якісної фахової підготовки соціальних працівників та належної якості соціальних послуг усвідомлюються та активно обговорюються професійною спільнотою [Карагодіна О. Соціальна робота в мінливому світі: виклик постмодерну// Вісник АПСВТ, 2018, №2. – С. 7]. Однією зі сфер, яка потребує таких фахівців, є громадське здоров'я, а саме надання допомоги людям, які живуть з ВІЛ, вірусним гепатитом, туберкульозом, мають хімічні та інші залежності – особам серед груп найвищого ризику (ГНР). Численні дослідження свідчать, що підтримуюче, безоціночне ставлення провайдерів послуг до клієнтів (пацієнтів) та їхня ефективна комунікація може бути значним чинником, що сприяє зверненню носіїв проблеми за ВІЛ-послугами [Kinsler J. The Effect of Perceived Stigma from a Health Care Provider on Access to Care Among a Low-Income HIV-Positive Population. AIDS Patient Care STDS. 2007. №21 (8). С. 584-592; Kuznetsova et al. Barriers and Facilitators of HIV Care Engagement: Results of a Qualitative Study in St. Petersburg, Russia. AIDS Behaviour, 2016. №20(10). С.2433-2443]. Кейс-менеджмент, психологічна і соціальна підтримка, інтегроване лікування ВІЛ-інфекції та наркозалежності, прийняття власного ВІЛ-статусу та зниження стигми, пов'язаної з ВІЛ та вживанням наркотиків, є факторами фасилітації отримання людьми, що вживають ін'єкційні наркотики (ЛВІН), медичних ВІЛ-послуг

[Kamarulzaman A, Altice FL. Challenges in managing HIV in people who use drugs// Current opinion in infectious diseases, 2015. №28 (1). С. 10-16; Shaboltas A et al. The feasibility of an intensive case management program for injection drug users on antiretroviral therapy in St. Petersburg, Russia// Harm reduction journal. 2013. №10 (15).]

Враховуючи актуальність означених питань, в межах проекту «Інноваційні підходи до виявлення пацієнтів з ВІЛ та залучення їх до лікування» (на виконання складової частини проекту «Прискорення заходів з подолання ВІЛ-інфекції в Україні» (HealthLink) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID)) було проведено формативне якісне дослідження, в ході якого методом глибинних інтерв'ю у трьох містах України (Київ, Дніпро, Одеса) було опитано 25 провайдерів ВІЛ-послуг, з них – 12 медичних працівників (11 лікарів й одна медична сестра) та 13 представників неурядових організацій (НУО) (6 соціальних працівників та 7 керівників/ координаторів напрямків), а також 42 ЧСЧ та ТГ та 50 ЛВІН.

Метою даного дослідження було визначення внутрішніх та зовнішніх чинників, що стимулюють або перешкоджають доступ до медичних послуг ГНР.

За результатами інтерв'ю, одним з бар'єрів структурного рівня виявився недостатній рівень навичок провайдерів щодо надання ВІЛ-послуг, зокрема, через низький рівень соціальної роботи / кваліфікації соціальних працівників. Часто соціальні працівники та кейс-менеджери не мали базових професійних компетентностей, а відтак не володіли основними навиками та інструментами ведення випадку та (або) соціального супроводу. Низький професійний рівень соціальних працівників, особливо з числа «рівних» консультантів у НУО, які надають послуги ЛВІН, було визнано окремою серйозною проблемою. З відомостей, наданих респондентами, можна зробити висновок про поширеність таких проблем у всіх трьох містах дослідження. Часто надання послуг клієнтам ЛВІН, які знаходяться на етапі активного споживання наркотиків, зводиться до видачі шприців. Трапляються випадки, коли люди роками отримують послуги зі зменшення шкоди (ЗШ), але при цьому не звертаються до медичних закладів для лікування ВІЛ-інфекції, не отримують інформації про інші (окрім ЗШ) наявні послуги в НУО, ніколи не мали доступу до професійної психологічної допомоги й навіть не знають назви та статусу організації, в якій зареєстровані в якості клієнтів. У той самий час респонденти, які не мають достатніх знань з питань ВІЛ-інфекції та достатніх фахових компетентностей, відповідають, що раніше працювали або зараз працюють соціальними працівниками в НУО та надають консультації клієнтам. Все це значно ускладнює процес надання послуг особам з ГНР й водночас може виступати чинником спотворення іміджу соціальної роботи [Стислий виклад результатів формативного дослідження факторів, які впливають на доступ представників груп найвищого ризику до

медичних та соціальних послуг/ [Кушаков В. та ін.]. К., 2019: МБФ «Альянс громадського здоров'я»].

На даному етапі соціальний супровід ВІЛ-інфікованих осіб (ЧСЧ, ЛВІН, ТГ) не задовольняє всіх потреб клієнтів і не відповідає міжнародним стандартам та етичним принципам соціальної роботи. Згідно з «Глобальною декларацією етичних принципів соціальної роботи», які були ухвалені у липні 2018 року, соціальні працівники повинні дотримуватись дев'яти основних принципів: визнання гідності людини, сприяння правам людини, сприяння соціальній справедливості, сприяння праву на самовизначення, сприяння праву на участь, повага конфіденційності та приватності, ставлення до людей як до цілісних індивідів, етичне використання технологій та соціальних медіа, професійна доброчесність [Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. Вісник АПСВТ. 2019. № 1. С. 73].

Соціальні працівники мають бути задіяні в роботі з пацієнтами з моменту їх вступу до програми й супроводжувати їх протягом усього перебування на лікуванні. Однак, за результатами нашого дослідження, соціальні працівники часто не можуть надати ефективні послуги клієнтам через низку причин, зокрема, неналежну підготовку, нерозуміння основ соціальної роботи, її мети та завдань, брак профільної освіти або вищої освіти в цілому. Відсутність розуміння базових принципів соціальної роботи та професійної підготовки змушує співробітників НУО компенсувати брак навичок наданням обмежених послуг з навігації [Стислий виклад результатів формативного дослідження факторів, які впливають на доступ представників груп найвищого ризику до медичних та соціальних послуг/ [Кушаков В. та ін.]. К., 2019: МБФ «Альянс громадського здоров'я»].

В ході дослідження потреб у навчанні серед фахівців, які працюють в сфері надання консультативних, лікувальних або реабілітаційних послуг людям з розладами, пов'язаними зі вживанням психоактивних речовин, було виявлено, що найчастішим є запит на навчання серед консультантів з питань залежності. Соціальні працівники, які надають соціально-психологічну допомогу, були зацікавлені в навчанні з нефармакологічних інтервенцій, амфетамінової та алкогольної залежностей. Фахівці, що працюють на сайтах замісної підтримувальної терапії або залучені до роботи з клієнтами програми, виявили зацікавленість у здобутті навичок проведення консультування, мотиваційного інтерв'ю, профілактичного консультування та соціально-психологічного обстеження пацієнтів [Дослідження потреб у навчанні серед фахівців, які працюють в сфері надання консультативних, лікувальних або реабілітаційних послуг людям з розладами, пов'язаними з вживанням психоактивних речовин/ [Глузман С.Ф. та ін.]. К.: Асоціація психіатрів України].

Роль соціального працівника у супроводі пацієнтів ГНР є вкрай важливою, оскільки робота з близьким оточенням пацієнта, його способом життя, ризикованою поведінкою, соціальними нормами та установками знаходиться в межах компетенції саме соціальної сфери [Стислий виклад результатів формативного дослідження факторів, які впливають на доступ представників груп найвищого ризику до медичних та соціальних послуг/ [Кушаков В. та ін.]. К., 2019: МБФ «Альянс громадського здоров'я»].

З огляду на вище зазначене та враховуючи усвідомлення такої потреби серед самих соціальних працівників, які працюють з ГНР, очевидна необхідність підвищення їхньої кваліфікації, що може бути забезпечено через стандартні методи навчання у ВНЗ, або самоосвіту шляхом дистанційного навчання – проходження он-лайн курсів на українських та іноземних освітніх платформах.

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

**Ольга Столярик, аспірантка АПСВТ
Науковий керівник: Тетяна Семигіна**

Забезпечення сталого розвитку суспільства вимагає від соціальної політики якісних змін щодо забезпечення якості життя суспільства загалом, та кожного окремого його члена. Однак, особлива увага відводиться найбільш незахищеній ланці населення – соціальним групам або індивідам, які, внаслідок впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників, опинились в ситуації, за якої втратили здатність самостійно долати життєві кризи. Сім'ї, які виховують дитину з порушенням розвитку, зокрема з аутизмом, належать до соціальної групи, яка розглядається крізь призму порушення розвитку дитини як така, яка за певних умов, втратила свої адаптивні здатності та є вразливою. Численні розвідки, свідчать про те, що більшість сімей, які виховують дітей з аутизмом, не отримували належної соціальної підтримки, а окремі дослідники визначають соціальну підтримку як критичний фактор, який знижує рівень сімейного стресу та депресії, підвищує життєстійкість сім'ї [Goedeke, S., Shepherd, D., Landon, J., & Taylor, S. (2019). How perceived support relates to child autism symptoms and care-related stress in parents caring for a child with autism. *Research in autism spectrum disorders*, 60, 36-473; Lu, M. H., Wang, G. H., Lei, H., Shi, M. L., Zhu, R., & Jiang, F. (2018). Social support as mediator and moderator of the relationship between parenting stress and life satisfaction among the Chinese parents of children with ASD. *Journal of autism and developmental disorders*, 48(4), 1181-1188].

Н. Осухова виділяє кілька типів адаптивної поведінки особистості чи соціальної групи при змінах в соціальному бутті: 1) базова ситуація порушення адаптації – зміни, що відбулись (в нашому випадку – народження дитини з аутизмом), прямо чи опосередковано впливають на відносно стійку, динамічну систему внутрішніх та зовнішніх умов життєдіяльності сім'ї, таким чином створюючи ризик порушення стійкості сім'ї, знижують якість її життя. Сім'я потрапляє в нові умови функціонування, в якій відбулись зміни, які не можливо уникнути, але ще не встигла напрацювати механізми адаптації до ситуації, що склалась або використовує механізми, які за цих умов, є неефективними; 2) непродуктивна адаптація – механізми побудови окремим членом чи сім'єю стосунків із самим собою, членами своєї родини, із дитиною, своїми близькими (внутрішні стосунки) та з найближчим соціальним оточенням, соціальними групами, громадою, соціальними інститутами (зовнішні

стосунки) крізь призму негнучких, фіксованих способів, в основі яких – відчуження та уникнення, які є недієвими методами адаптації; 3) позитивна адаптація – утворення якісно нових способів усвідомлення, осмислення, прийняття ситуації, що склалась та формування на основі цього ефективних механізмів взаємодії із внутрішнім та зовнішнім середовищем [Осухова Н.Г. Психологическое сопровождение личности в период адаптации к жизненным изменениям. Профориентация и психологическая поддержка – новые возможности занятости. Москва 1996. С. 103-105].

Сім'ї, які виховують дитину з аутизмом, застрягають на першій та другій стадії адаптивної поведінки, що знижує якість їхнього життя. Для успішного переходу між фазами/стадіями адаптивної поведінки, сім'я потребує втручання зі сторони (соціальної підтримки), яка мобілізує внутрішні та зовнішні ресурси сім'ї, знижує рівень сімейного стресу, підвищує опірність до життєвих криз, покращує соціалізацію та функціональну здатність сім'ї. Вплив середовища, в якому функціонує сім'я, формує мережу соціальної підтримки, яка характеризується структурою стосунків, за яких вона може отримувати ресурс, необхідний для подолання кризи.

У конструкті соціальної підтримки також виділяють такі ключові аспекти: 1) мережа ресурсної соціальної підтримки (система стосунків, інтеракцій, за яких сім'я відчуває себе інтегрованою в суспільство); 2) підтримана поведінка (механізована здатність використовувати отриману соціальну підтримку як ресурс для успішної соціалізації); 3) суб'єктивна оцінка підтримки (усвідомлення отриманої підтримки, оцінка її адекватності та доступності) [Vaux, A. (1988). Social support: Theory, research, and intervention. Praeger publishers]. Завданням соціальної роботи є виявлення мережі внутрішніх та зовнішніх соціальних зв'язків та її реструктуризація, допомога у пошуку та усвідомленні важливості ресурсу, який можна отримати та використовувати при побудові адаптивних механізмів.

Якісним показником ефективності соціальної роботи є об'єктивна і суб'єктивна оцінка необхідності, адекватності соціальної підтримки. Дана модель сприятиме успішному переходу сім'ї із базової чи непродуктивної адаптації до позитивної. Однак, для реалізації моделі важливим є виявлення об'єктивних умов функціонування. У соціальній роботі використовують різні види методів та інструментів діагностики: паспорти сім'ї, соціальні карти сім'ї, опитувальники, анкети тощо. Важливий не механізм інструменту, а сфери, які він вимірює. Мета – з'ясувати градацію порушення адаптивних механізмів сім'ї, які включають в себе: 1) відокремлення або ізоляцію сім'ї від соціальної площини своєї функціональної активності (визначити сферу, де втрачені/порушені зв'язки та з'ясувати умови, за яких це

відбулось); 2) виявити сферу діяльності (професійної, трудової, соціальної) та комунікації, які, внаслідок появи дитини з аутизмом збідніли або стали значно вужчими; 3) мінімізувати ізоляцію сім'ї від зовнішніх взаємодій та зруйнувати соціальні «бар'єри», які звужують альтернативні стратегії долаття труднощів; 4) реструктуризувати внутрішні зв'язки та сімейні ролі.

Важливим етапом планування соціальної підтримки вважаємо діагностику наявних джерел офіційної (суспільні інститути та установи) і неофіційної підтримки (еко-соціальне близьке оточення). Варто визначити який тип підтримки надають її офіційні та неофіційні провайдери: емоційну, психологічну, інформаційну, матеріальну, інструментальну, щоб виявити наявні джерела ресурсу. Практики послуговуються картою соціальних контактів (мережева карта), соціальними навігаторами. Мережева карта на певному етапі роботи з клієнтом може трансформуватись у карту очікувань чи карту змін, яка стане інструментом моніторингу соціальної активності сім'ї. Ці діагностичні інструменти визначатимуть зміст та методи інтервенцій соціальної підтримки.

Враховання важливості соціальної підтримки для підтримання життєстійкості сімей, які виховують дітей з аутизмом є важливим моментом у формуванні сімейної соціальної політики, яка спрямована на забезпечення якості життя сім'ї, як окремої соціальної групи. Соціальна підтримка – ресурс, здатний мінімізувати вплив кризових, стресових факторів та розширити ресурсний потенціал сім'ї.

Академії праці, соціальних відносин і туризму

Електронне наукове видання

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

*Збірник матеріалів
III конференції молодих науковців*

Комп'ютерна верстка — ФОП Самсон О.М.

Свідоцтво В01 №566073 від 04.11.2002 р. тел. 050-355-21-20

Видавництво «Академія праці, соціальних відносин і туризму»

Свідоцтво КВ № 21787-11687ПР від 21.12.2015 р.

м. Київ, Кільцева дорога, 3-А, Київ-187,

МСП, 03187, Україна, тел./факс (044) 526-15-45; e-mail: edit@socosvita.kiev.ua